Weekendbijlage
van dagblad Amigoe
zaterdag 1 maart 2014

Percussionist Martin Verdonk trots op geboorte-eiland

Pagina 8 & 9

Inhoud

Voorpagina 1
Spotlight 2
Uitgelicht 3
Gezondheid 4 & 5
Historie 6
Recht 7
Cultuur 8 & 9
Literatuur 10 & 11
'Een ingestorte dodenstad' 12 & 13
Puzzels 14
columns 15
Eten & drinken 16 & 17
Business 18 t/m 24

Foto van de week.

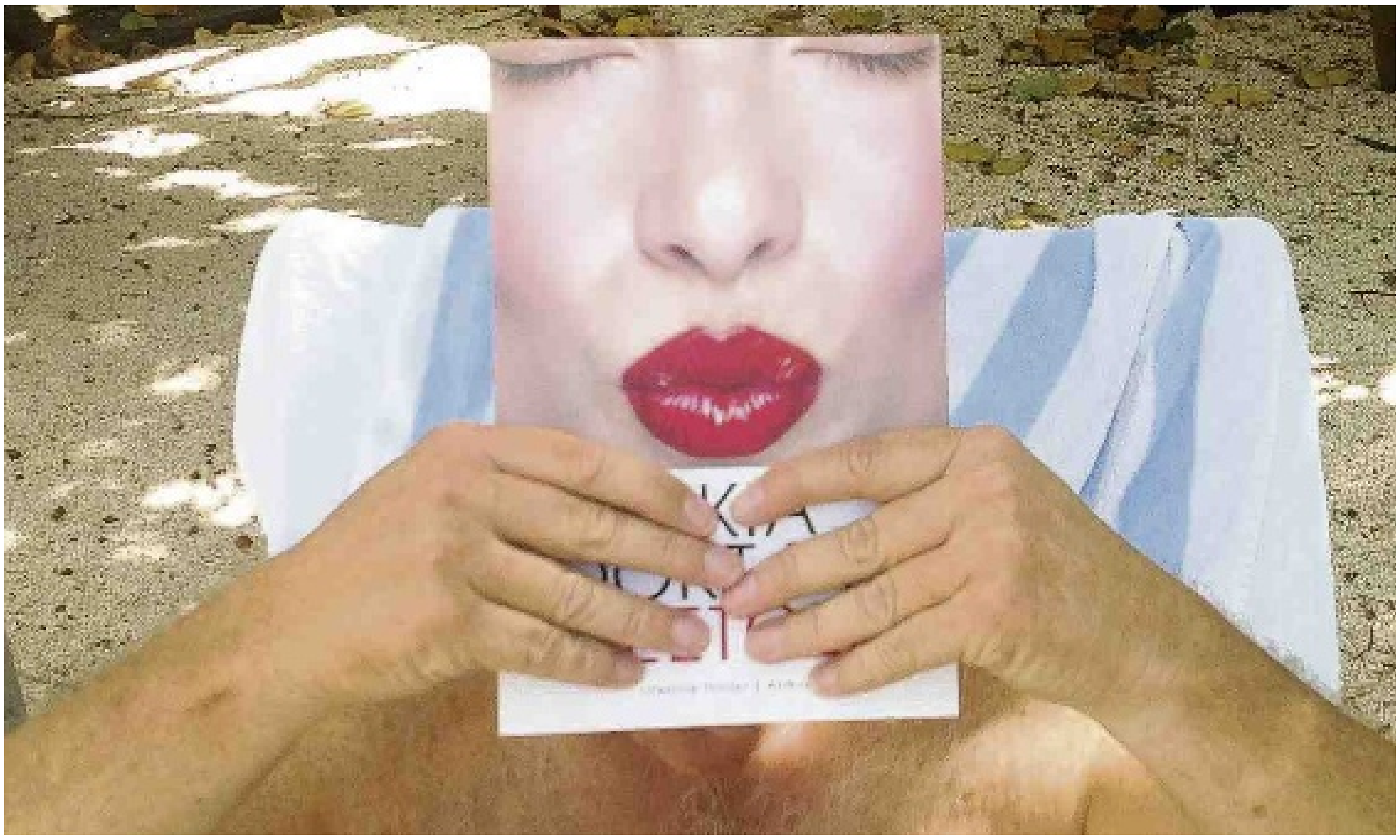

Wilma Bongers maakte bij het Floris Suite Hotel deze foto van een gast die zich verschuilt achter een boek. Het gaat om de thriller 'De Eetclub' van Saskia Noort. Van dit boek zijn meer dan een half miljoen exemplaren verkocht. In 2010 werd het verfilmd. Of de hotelgast het boek ook gelezen heeft, vertelt het verhaal niet. In ieder geval de achterflap.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

EINDREDACTEUR Hans Vaders

ADVERTENTIES Marloes Tak

VORMGEVING Wendela Ataliede
Linda van Eekeres
Sarah Kuiper
Oscar Vanegas

Foto voorpagina: Mineke de Vries

Aan deze Ñapa werkten mee:

Ingemara Bak, Brede Kristensen, Misha Bemer, Shakti-Aroena Lakhi, Marja Berk, Judice Ledeboer, Evert Bongers, Roxanne Martha, Marius Bremmer, Islelly Pikerie, Monique Casimiri, Marcel Truyens, Hans de Haan, Bertine Vermeer, John Jairo Hererra, May Voges, Lennart Huijsen, Mineke de Vries, Sysline Gijsbertha, Miriam de Windt, Erik van Kampen, Ken Wong

Thuis.

Carnaval 2014

Monique Casimiri

Lang heb ik gedacht dat ik carnaval niet zo zou missen als ik in Nederland zou wonen. Met carnaval op vakantie gaan was ook nooit een optie. In het onderwijs werkend hebben wij heel veel vakantie. Dat is absoluut een pre. Toch zit er ook een groot nadeel aan, je betaalt altijd de hoofdprijs als je op vakantie wilt gaan. Alle hoogseizoenen zijn gekoppeld aan de schoolvakanties. En tussendoor een keer gaan kan niet. Als leraar kan je geen vakantiedagen opnemen wanneer je dat wilt. De carnavalsvakantie is voor ons altijd één week, en dat maakt die week meteen heel duur. Ten eerste betaal je dus de hoofdprijs, omdat het hoogseizoen is, en ten tweede is het duur, want je kan maar een week gaan. Kijk, ik wil best geld betalen voor een ticket en als ik weet dat ik dan vijf weken weg ben, dan is dat in verhouding goedkoper dan een weekje gaan.
En dan hebben wij nog geluk dat we in het katholieke Brabant wonen en dat onze carnavalsvakantie gelijk loopt aan die van Curaçao. Vanwege de vakantiespreiding in Nederland, ooit in het leven geroepen om te voorkomen dat heel Nederland tegelijk weg wilde, kan het voorkomen dat als je bijvoorbeeld in het midden van het land woont je al een week vakantie hebt gehad, terwijl het carnaval nog moet beginnen. Dan is naar Curaçao gaan helemaal geen optie meer. Carnaval viel voor mij al snel af als moment om naar Curaçao te gaan. De zomervakantie was zeker een optie, gezien het aantal dagen dat wij konden gaan en kerst bleef ook een optie, nog kort, maar met schuiven en vragen konden we wel drie weken weg. En toch ben ik één keer met carnaval teruggeweest. Er kwam een aanbod voorbij waar ik geen nee tegen kon zeggen en wat heb ik genoten. Ik kwam op carnavalszondag aan in de middag, dus de Gran Marcha had ik gemist, maar de dinsdagavond, bij het verbranden van Rei Momo was ik er. Daar stond ik in Marchena, wennen aan de nieuwe route, maar wat een thuiskomst. De ambiente was geweldig, allemaal lachende mensen om me heen, jugs met drinken die op straat stonden, kippenpoten die doorgegeven werden, oude en nieuwe vrienden die langskwamen. En op dat moment wist ik pas weer hoe het voelde om met carnaval op Curaçao te zijn. Ik heb nog een poging gedaan om aan het thuisfront uit te leggen wat het grote verschil was, maar het is een gevoel en dat gevoel kan je niet uitleggen. Alleen voelen.
Ik vind dat ik inmiddels genoeg gevoeld heb in Nederland. Al veel te veel jaren voel ik hoe het carnaval hier is. Het wordt tijd dat mijn gezin het carnaval van Curaçao gaat voelen. We beginnen met een Braziliaanse band in de kroeg en eindigen met het Tumbafestival op de computer. De gordijnen houden we open, zodat voorbijgangers kunnen meegenieten van dit spektakel. We dansen erop los en gaan met de pet rond, in de hoop dat deze gevuld wordt, zodat we volgend jaar de oversteek kunnen maken om het carnavalsgevoel live te voelen.

Uitgelicht.

Kindercarnaval

De kindercarnavalsgroepen mochten afgelopen zondag de straat op. Dit zorgde voor veel kleurrijke en soms vertederende beelden. Morgen is de Gran Marcha, traditioneel de optocht die het drukst wordt bezocht. Maandag nemen de kinderen afscheid van hun carnaval.

Foto's: **John Jairo Hererra**

Medisch.

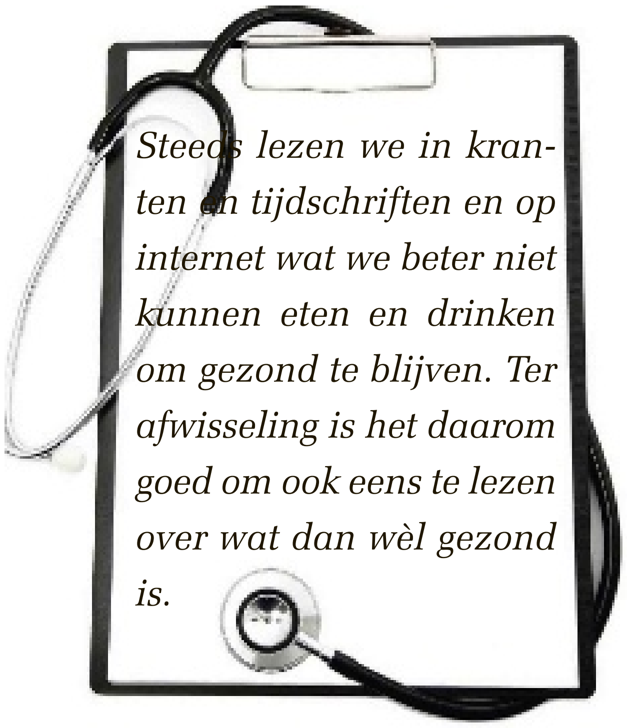

Steeds lezen we in kranten en tijdschriften en op internet wat we beter niet kunnen eten en drinken om gezond te blijven. Ter afwisseling is het daarom goed om ook eens te lezen over wat dan wèl gezond is.

Eet meer noten!

Tekst: **Hans de Haan**

Sinds kort weten we zeker dat het eten van noten de gezondheid bevordert en het leven verlengt. Er werd allang vermoed dat consumptie van noten waarschijnlijk gezond is, maar die veronderstelling is nu bevestigd door een wetenschappelijk onderzoek, kortgeleden gepubliceerd in een prominent medisch tijdschrift.

Het is op zich al een unicum dat het top medische tijdschrift, The New England Medical Journal of Medicine, een artikel publiceert over zo'n banaal onderwerp als noten. Dan moet er inderdaad iets bijzonders aan de hand zijn. Dat klopt, want het betreft een Amerikaans onderzoek dat 30 jaar (!) heeft geduurd en is uitgevoerd bij 76.464 vrouwen en 42.498 mannen. De vrouwen waren afkomstig van de 'Nurses Health Study', bij wie de looptijd van 1980 tot en met 2010 was; de mannen waren deelnemers aan de 'Health Professional Follow-up Study', over de periode 1986-2010. Het onderzoek werd gefinancierd door de 'National Institutes of Health' en de 'International Tree Nut Council Nutrition Research and Education Foundation'. Laatstge¬noemde organisatie had overigens geen invloed op de uitvoering van het onderzoek en de publicatie van de resultaten.

Voorgeschiedenis

Noten zijn rijk aan onverzadigde vetzuren, vezels, vitaminen, mineralen en talloze andere bio-actieve stoffen, zoals anti-oxidanten en fytosterolen. In de loop der jaren is daarom veel onderzoek verricht naar de vermoede, heilzame werking van noten op het menselijk lichaam. Op grond van de gunstige resultaten hiervan, heeft de Food and Drug Administration (FDA) al in 2003 bekendgemaakt dat een hoeveelheid van 43 gram noten per dag - als onderdeel van een vetarm dieet - het risico op het krijgen van een hart-vaatziekte vermindert. Een belangrijk onderdeel van het gezonde mediterrane dieet bestond ook uit een portie noten (zie mijn artikel in de Ñapa van 31-08-2013). Vele studies hebben aangetoond dat consumptie van noten een gunstige invloed heeft op diverse factoren die het ontstaan van een chronische ziekte bevorderen, zoals oxidatieve stress (celbeschadiging door reactieve zuurstofverbindingen), ontstekingen, te veel buikvet, een te hoge bloedsuikerspiegel en insulineresistentie. Andere studies lieten ook zien dat de kans op het krijgen van suikerziekte, het metabool syndroom, galsteenziekten, diverticulitis en kanker van de dikke darm, door het dagelijks gebruik van noten verminderde.

Het nieuwe onderzoek

Hoewel destijds in al deze studies een verband werd aangetoond tussen consumptie van noten en afname van het ontstaan van chronische ziekten, was het aantal proefpersonen relatief gering, de duur van de studies niet lang genoeg en waren er veel factoren die de uitkomsten verstoorden. Hierdoor was het ook niet mogelijk een verband te leggen tussen het sterftecijfer (mortaliteit) voor alle doodsoorzaken en een dieet met dagelijks een portie noten. Met deze laatste studie bij bijna 120.000 personen, een follow-up van 30 jaar en gegevens over de doodsoorzaak van meer dan 27.000 overleden deelnemers, was dat wel mogelijk.

Methode van onderzoek

Personen die rookten, te dik of te mager waren en/of leden aan kanker of een hartziekte of een beroerte hadden gehad, werden uitgesloten. Bij deelnemers die één van die ziekten kregen tijdens het onderzoek, werd de follow-up pas na vier jaar hervat. Verder werd rekening gehouden met bepaalde dieetvariabelen, zoals het gebruik van zout en olijfolie en het eten van fruit en groente. Ook het innemen van multivitaminen, het zich houden aan een mediterraan dieet, het drinken van alcohol en de mate van fysieke activiteiten werden gemonitord.
De dagelijkse voedselinname werd gemeten met speciaal ontwikkelde vragen¬lijsten die om de 2 - 4 jaar werden verstrekt. Eén van de vragen op die lijsten betrof de frequentie van consumptie van noten - uitgaande van een portie van 28 gram - variërend van nooit tot meer dan 6 maal per dag. Later werd ook gevraagd naar de soort noten, alleen pinda's of (ook) andere noten. Uit onderzoek naar de betrouwbaarheid van de antwoorden op de vragen over consumptie van noten, bleek dat deze lijsten in dit opzicht redelijk nauwkeurig werden ingevuld. Voor het correct verwerken van al de multivariabele dieetgegevens en die van de doodsoorzaken van de overleden deelnemers, werden gecompliceerde, statistische rekenmodellen toegepast.

Onderzoeksresultaten

Mannen en vrouwen die dagelijks een handvol noten (28 gram) eten gedurende een periode van 30 jaar hebben 20 procent minder kans om te overlijden, ongeacht de doodsoorzaak. Dit verband is bovendien dosisafhankelijk, oftewel, hoe meer noten, hoe beter. Het betreft bovendien de meest voorkomende doodsoorzaken, zoals hart- en vaatziekten, kanker en ziekten van de luchtwegen.
Een bijkomende positieve bevinding is dat men niet dik wordt van het eten van (veel) noten, hetgeen ook uit ander onderzoek is gebleken, want het leidt niet tot overgewicht en toename van de tailleomvang. Verder kwam naar voren dat deelnemers die de meeste noten gebruikten - vergeleken met de in dit opzicht zuinige groep - slanker waren, meer aan sport en beweging deden, meer fruit en groente aten, extra vitaminen gebruikten, vrijwel niet rookten en iets meer alcohol dronken. Een minpuntje is het feit dat er geen onderzoek is gedaan naar de wijze waarop de noten zijn gebruikt: rauw, gezouten, gekruid of geroosterd, dus het is niet bekend in hoeverre deze variabelen, zoals zout, van invloed zijn geweest op het sterftecijfer.

Gaan we nu meer noten eten?

In het algemeen worden noten als snack gegeten, lekker bij een pilsje, evenals chips. Verder worden noten niet standaard 'als groente' bij het warme eten gevoegd, met uitzondering van het mediterrane dieet. Dus hoe moet je nu meer noten binnenkrijgen, zonder daarbij (te) veel alcohol te drinken? Bovendien zijn noten die aan de boom groeien duur en is niet iedereen verrukt van pinda's. Het komt er dus op neer dat het meer eten van noten eigenlijk een onderdeel moet worden van een gezonde levensstijl, naast andere maatregelen, waaronder veel bewegen en het streven naar een normaal lichaamsgewicht. Kortom, 'Eet meer noten' is dus nu een zinvol advies.

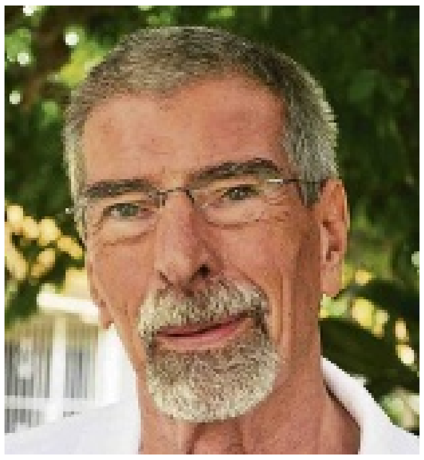

Hans de Haan is arts en jarenlang actief geweest als medisch adviseur bij diverse instanties.

Werk en gezondheid.

De grap als geneesmiddel

Een lach en een grap zijn als een medicijn wanneer de drukte ons opjaagt en de stress ons afmat. Ook tijdens het werk.

Tekst: **Sysline Gijsbertha**

Glijbanen, hangmatten, minigolf en biljarttafels doen je ongetwijfeld meer aan een amusementspark denken dan aan een werkomgeving, doch volgens Google zorgen ze voor plezier en amusement op de werkvloer, wat de creativiteit, productiviteit en tevredenheid van de medewerkers zou opkrikken.

Het klinkt alleszins wel leuk, dat plezier en productiviteit hand in hand gaan, de vraag is of hier ook wetenschappelijke evidentie voor te vinden is.
Grappen en grollen en de daaruit voortvloeiende lach krijgen al eeuwen medicinale krachten toegedicht. Maar waar werken ze tegen? Tijd voor een bijsluiter.

Wat is humor?

De werkzame stof van humor is de grap. Een toegediende grap zal vrolijkheid tot gevolg hebben die kan leiden tot het volgende gedrag. U gaat diep ademen, gooit het hoofd naar achteren, de spieren in het gezicht, keel, nek, borst, middenrif, buik en rug spannen aan. Waarna u uitademt in explosieve kreten: ha, ha, ha. Dit lachen, door een prominente onderzoeker ook wel joggen van de ingewanden genoemd, kan enkele seconden tot minuten duren.

De indicatie van humor?

Aan humor en de daaruit voortvloeiende lach worden diverse therapeutische kwaliteiten toegeschreven, zowel van psychische als lichamelijke aard. Humor kan stress reduceren. Dat blijkt uit een onderzoek dat is gedaan in New York waarbij proefpersonen onder stressvolle omstandigheden moesten lachen, terwijl anderen serieus dienden te blijven.

Lichamelijke effecten

Uit onderzoek blijkt dat humor werkt tegen pijn. De verklaring hiervan is dat tijdens de lach endorfines, lichaamseigen pijnstillers, vrijkomen.
Wanneer mag u humor niet gebruiken of moet u extra voorzichtig zijn?
Iedereen kan humor gebruiken, al blijkt uit de praktijk dat de ene persoon gevoeliger is dan de andere. Het is geen probleem om humor naast geneesmiddelen te gebruiken. In extreme gevallen kan het gebruik van humor ervoor zorgen dat u tranen in uw ogen krijgt en dat u op de grond rolt van het lachen. In zulke gevallen dient u te vermijden om in een auto te stappen of om elektrische apparaten te bedienen.

Het gebruik van humor komt optimaal tot zijn recht als u het gebruikt in het bijzijn van anderen. Als u de grappen in eenzaamheid tot u neemt zult u waarschijnlijk niet of nauwelijks lachen. De lach is een sociaal fenomeen.

Why so serious?

Plezier op het werk associëren we vaak met een leuke werkomgeving, waar mensen graag komen werken. Uit onderzoek blijkt dat het niet alleen leuk is voor de werknemers, maar dat een potje fun op het werk ook de productiviteit ten goede kan komen. Zowel jong als oud presteert beter wanneer er ook tijd wordt gemaakt voor leuke activiteiten binnen de werkcontext. Plezier op het werk vereist niet noodzakelijk glijbanen of andere voorzieningen. Het kan gaan om activiteiten zoals teambuilding, personeelsfeesten of gewoon een leuke middagpauze.
Moeten managers plezier op het werk stimuleren?
Managers vrezen soms dat te veel aandacht voor plezier op de werkvloer ten koste gaat van het werk. Dit blijkt niet helemaal onterecht te zijn. Een leidinggevende die dit sterk aanmoedigt, kan ervoor zorgen dat de balans doorslaat en de medewerkers minder goed gaan presteren. Doch, dit betekent niet dat het aanmoedigen en ondersteunen van plezier op de werkvloer alleen negatieve effecten met zich mee brengt. Of de leidinggevende al dan niet belang hecht aan plezier op het werk, blijkt namelijk een belangrijk element te zijn wanneer een medewerker een andere job overweegt. Wanneer de leidinggevende plezier op het werk ondersteunt zal een medewerker minder snel geneigd zijn de organisatie te verlaten. Voor de productiviteit van de medewerker is het echter belangrijk dat de leidinggevende het evenwicht bewaart tussen plezier en focus op het werk.

Buffer tegen stress

Het voorkomen van grappen en ander amusement op de werkvloer draagt niet alleen bij tot de productiviteit, maar kan ook stressverlagend werken en zo het risico op een burn-out verminderen. Gedurende deze leuke momenten kunnen we namelijk spanningen van ons afschudden. Dit draagt bij tot een goede gezondheid. Humor helpt ons ook bij het omgaan met moeilijke situaties, het aannemen van een andere kijk en de goede kanten zien van een op het eerste zicht negatieve gebeurtenis. Medewerkers met een goed gevoel voor humor hebben vaak ook een groter sociaal vangnet, wat zo ook het risico op burn-out verlaagt. Managers die humor gebruiken ontmantelen moeilijke situaties en lijken daardoor gemakkelijker te benaderen, en meer begripvol voor de uitdagingen van hun medewerkers.
Het moet er dus niet altijd even serieus en gespannen aan toegaan om goede bedrijfsresultaten te behalen.

Sysline Gijsbertha is medisch adviseur van de SVB

Lodewijk Daniël Gerharts

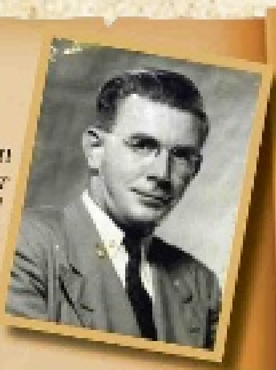

Lodewijk Daniël Gerharts, geboren in Nederland in 1901, kwam in 1926 naar Curaçao en vestigde zich in 1931 op Bonaire. 'Mijnheer LD' was 50 jaar lang een pionier op velerlei gebied, een succesvol ondernemer en een man met visie: hij haalde de KLM naar Bonaire en bouwde het eerste toeristenhotel van het eiland. Hij overleed in oktober 1983. In de jaren daarvoor had hij zijn memoires op papier gezet. Deze werden nooit in boekvorm uitgegeven. Hierbij volgt daaruit een hoofdstuk, samengesteld door Evert Bongers. Publicatie met toestemming van Hugo Gerharts.

Bonaire in de Tweede Wereldoorlog

Midden 1939 werd reeds gevreesd dat een oorlog zou uitbreken en er werden toen allerlei voorbereidingen gemaakt. Een ervan was een plaats uit te zoeken voor een interneringskamp, waarin alle vijandige onderdanen zouden worden ondergebracht. Men besloot de adjudant Wetjens naar Bonaire te zenden.

Er was op eens zo'n haast bij dat hij niet mocht wachten tot de boot van de KNSM, die elke 14 dagen naar de Bovenwindse eilanden via Bonaire ging, zou vertrekken. Neen, de adjudant moest mee met het eerste bootje dat vertrok en dat deed zeven dagen over de reis van 42 mijl, omdat er bijna geen wind was en wel een stevige stroom. De arme man was geen zeerot en hij kwam nogal geradbraakt aan. Als plaats voor het kamp werd het terrein uitgekozen waar thans het Flamingo Beach Hotel staat. Maar toen de oorlog op 10 mei 1940 werkelijk uitbrak was er geen kamp; in feite had men te Bonaire geen voorbereidende maatregelen genomen.

Te Curaçao had men wel lijsten klaarliggen van alle Duitsers en Oostenrijkers die naar Bonaire zouden worden gebracht. Daarbij waren ook mensen die voor Hitler gevlucht waren en thans het kamp ingingen, in elk geval een beter kamp dan een kamp in Duitsland, hadden ze daar gebleven.

Het was in de avond van 10 mei toen een paar tankers van de Shell te Bonaire aankwamen met ongeveer 300 personen. Het waren vijandelijke onderdanen die te Curaçao en Aruba woonden, ook een ruim twintigtal Nederlanders die van NSB-neigingen werden beschuldigd en bovendien de bemanning van een Duits vrachtschip dat te Curaçao door de oorlog werd verrast. Het kunnen ook twee schepen zijn geweest die in beslag werden genomen. De bemanning van een van de schepen had nog geprobeerd het te laten zinken, dat echter door de Nederlandse marine werd verhinderd. Onderweg naar Bonaire had men dat ook met een tanker willen doen.

In Kralendijk werden de geïnterneerden ondergebracht in de scholen, nl. de NSB-ers in de Openbare School op het Wilhelminaplein, de Duitse mannen in de klaslokalen van de Benedictusschool van de Fraters en de vrouwen en kinderen in de Bernardusschool van de Zusters.

De Duitse mannen waren dus in de Fraterschool. In een van de lokalen was een kapitein met zijn gehele bemanning van het schip dat in beslag genomen was. Totaal 24 mannen. Op een goeie avond werd een plan gesmeed Bonaire te 'veroveren'. Men zou de volgende avond om 10 uur naar buiten stormen en het machinegeweer, dat in het venster van het Fratershuis, dicht bij de trap stond, veroveren, men zou dan de wacht onschadelijk maken en in vliegende vaart naar het Fort Oranje gaan, daar de wacht ook overmeesteren en de Duitse vlag hijsen. Ze begrepen wel dat ze zich binnen een of twee dagen zouden moeten overgeven maar het zou een pracht stunt zijn: 'Bonaire door de Duitsers veroverd'.

Een aardig plan. Maar ze wisten niet dat achter de school een pad liep en dat daar Hollandse soldaten patrouilleerden. Een van hen luisterde het gesprek af en toen de heren de volgende avond naar buiten stormden behoefden ze niet ver te lopen naar het machinegeweer want dat stond recht voor de klas. Het bevel klonk 'Hände hoch' en daar gingen de handen omhoog. Alle 24 in de boeien. Na een paar dagen werden ze weggevoerd met een Engels oorlogsschip naar Jamaica waar ze het misschien niet zo goed hebben gehad als hun landgenoten die te Bonaire bleven.

De bewaking te Bonaire was summier. Men had niet gerekend op agressieve plannen van de geïnterneerden en er werd een detachement mariniers naar Bonaire gezonden. Gezaghebber Van Leeuwen ging elke dag even naar de Bernardusschool om te zien of er goed voor de kinderen werd gezorgd en zo ging hij daar ook heen toen de wacht daar uit mariniers bestond.

Met zijn helmhoed op stapte de gezaghebber het terrein op, zoals hij dat iedere morgen gewend was, en toen klonk het 'HALT'. Sjon Piet hoorde dat doch dacht dat het niet voor hem bestemd was. Hij was toch Gezaghebber. Nog eens: 'HALT'. Sjon Piet stapte door. Toen klonk het: 'HALT OF IK SCHIET'. Wat dacht de Gezaghebber, 'schieten? Gaan we schieten? Op wie?' En hij draaide zich om, om te zien wat er aan de hand was. Toen zag hij de marinier met het geweer in de aanslag en op hem gericht: "Neen, niet doen, niet schieten, ik ben de Gezaghebber", en hij snelde de poort van van het terrein uit en kwam bij mij binnen, wit als een laken en viel op een stoel neer. "Sjon Piet", zei ik, "wat is er gebeurd? Je lijkt wel een spook gezien te hebben." "Man", zegt hij, "ze hebben me bijna doodgeschoten." Ik lachtte me een puist en zei: "Wacht, ik zal de commandant opbellen." Dat was Kapitein Ter Weele. Aan de kapitein vertelde ik het gebeurde en die zei: "Vraag aan de Gezaghebber over 20 minuten terug te gaan."

Dat gebeurde en toen stond het gehele detachement mariniers aangetreden, strak in de houding, geweren gepresenteerd en toen klonk het 'Op de plaats rust'. "Jongens, dit is de Gezaghebber van Bonaire. Kijk hem goed aan. Op de Gezaghebber mag je nooit schieten."

Bij latere bezoeken presenteerde de wacht het geweer en Sjon Piet nam de helmhoed af. Salueren had hij niet geleerd en ook nu deed hij het niet.

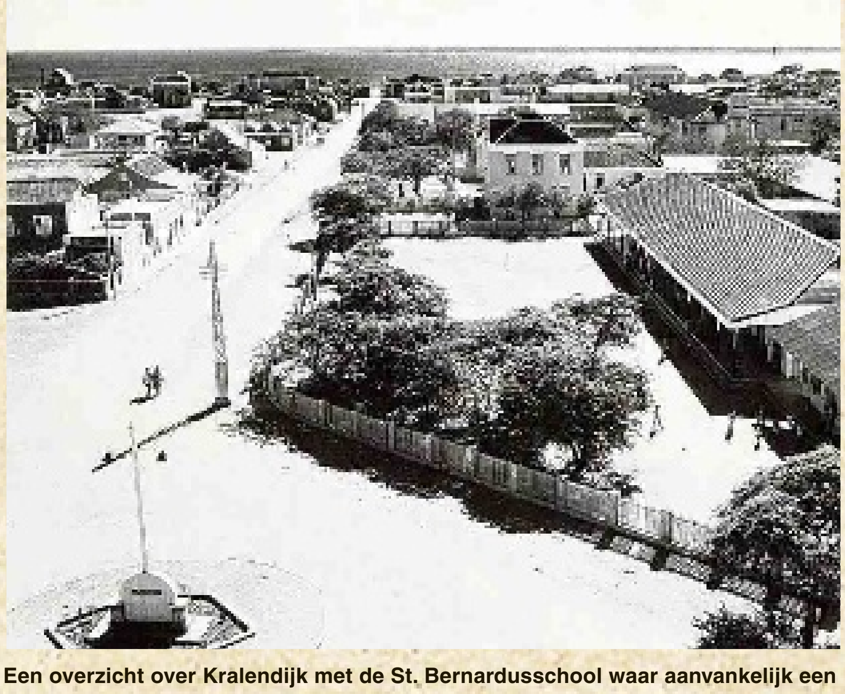

Een overzicht over Kralendijk met de St. Bernardusschool waar aanvankelijk een deel van de gevangenen voor het kamp werd ondergebracht.

Hoger beroep in Aruba (2)

Per abuis verscheen vorige week een artikel van Misha Bemer dat al eerder was gepubliceerd. Eigenlijk had dit vervolg op dat artikel geplaatst moeten worden.

Vorige week kon u in de Ñapa een stukje lezen over het hoger beroep in Aruba, waarbij ik aangaf dat tegen vrijwel alle vonnissen van het Gerecht in Eerste Aanleg van Aruba in civiele zaken hoger beroep kan worden ingesteld, namelijk bij het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, St. Maarten en van Bonaire, St. Eustatius en Saba.

Tekst: **Misha Bemer**

Recent heeft de Hoge Raad een arrest gewezen waarin meerdere voor het Arubaans appelprocesrecht relevante elementen aan de orde komen. Alvorens inhoudelijk op het arrest in te gaan is het zaak in herinnering te brengen dat in Aruba - anders dan in Nederland - een partij die hoger beroep instelt niet verplicht is aan haar hoger beroep grieven ten grondslag te leggen. Zij kan simpelweg volstaan met het indienen van een akte van appel. Daarin hoeft slechts te staan dat er hoger beroep wordt ingesteld tegen het vonnis waarin de partij die hoger beroep instelt zich niet kan vinden.

Over tot het arrest. Daarbij ging het om de volgende casus. Een tassenbedrijf had bij het Gerecht een verzoekschrift ingediend waarbij werd gevorderd - vrij vertaald - dat de eigenaar van bepaalde winkels zich zou onthouden van het te koop aanbieden van bepaalde tassen, stellende dat zij rechthebbende was op een bepaald beeld- en combimerk en dat voornoemde eigenaar middels verkoop van deze tassen hierop inbreuk maakte. Het bedrijf ving bij het Gerecht evenwel bot, kort gezegd omdat de eigenaar van de winkels had betoogd dat zij eerder gebruik maakte van het teken in kwestie, zodat sprake was van merkenrechtelijk voorgebruik.

Het bedrijf liet het er evenwel niet bij zitten en stelde hoger beroep in bij het Hof. Niet zonder succes, want het Hof wees het merendeel van de vorderingen van het tassenbedrijf alsnog toe, doch op auteursrechtelijke - en dus niet merkenrechtelijke - grondslag. Volgens het Hof zou het tassenbedrijf in hoger beroep voor meerdere ankers zijn gaan liggen - inbreuk op merkrecht en inbreuk op auteursrecht - en zou de stelling dat sprake was van inbreuk op auteursrecht slagen. Welnu, daar kon de eigenaar van de winkels zich niet in vinden en stelde cassatie in bij de Hoge Raad. De belangrijkste klacht in cassatie was dat het tassenbedrijf in hoger beroep helemaal geen beroep had gedaan op een haar toekomend auteursrecht.

In het kader van deze klacht is van belang, alvorens verder op het arrest in te gaan, het volgende op te merken. Zoals gezegd is een partij die hoger beroep instelt bevoegd doch niet verplicht grieven aan te voeren. De rechter in hoger beroep is ook bevoegd ambtshalve tot vernietiging van de uitspraak waarvan beroep is ingesteld over te gaan, ook buiten aangevoerde grieven om, voor zover al van grieven sprake is. Volgens de Hoge Raad is dit ingegeven door het feit dat in Aruba geen sprake is van verplichte procesvertegenwoordiging in hoger beroep. Echter, de rechter in hoger beroep mag niet buiten de grenzen van de rechtsstrijd treden en ook niet in strijd handelen met het fundamentele beginsel van procesrecht dat partijen over de wezenlijke elementen die ten grondslag liggen aan de rechterlijke beslissing, voldoende moeten zijn gehoord en niet mogen worden verrast door een beslissing van de rechter waarmee zij, gelet op het verloop van het processuele debat geen rekening behoefden te houden.

Nu, volgens de Hoge Raad heeft juist dit zich in deze zaak voorgedaan. Volgens de Hoge Raad heeft het Hof zowel de grenzen van de rechtsstrijd miskend als een ontoelaatbare verrassingsbeslissing gegeven, doordat het de toewijzing van de vorderingen van het tassenbedrijf heeft gebaseerd op de niet door het tassenbedrijf aangevoerde grondslag van inbreuk op een aan haar toekomend auteursrecht. Reden waarom de Hoge Raad het vonnis van het Hof heeft vernietigd en de zaak heeft terugverwezen naar het Hof, ter verdere behandeling en beslissing.

Het aardige aan het arrest is dat het haarfijn uiteenzet de parameters waarbinnen de rechter in appel gehouden is te opereren. Weliswaar brengt het feit dat een partij in hoger beroep niet verplicht is grieven aan te voeren met zich dat de rechter in hoger beroep op eigen houtje een uitspraak van de eerste rechter kan vernietigen, doch niet zonder meer. Hetgeen partijen naar voren hebben gebracht dient als uitgangspunt te worden gehanteerd en partijen moeten ook in de gelegenheid zijn gesteld zich uit te laten over hetgeen de rechter in hoger beroep aan zijn oordeel ten grondslag legt. Dat het lang niet altijd eenvoudig is deze spelregels in acht te nemen moge uit het arrest blijken...

Misha Bemer is advocaat en partner bij HBN Law op Aruba

Percussionist Martin Verdonk trots op geboorte-eiland

'Eindeloos zaaien en mag het tegenvallen,

"In de roes denk je alleen maar aan morgen, niet aan overmorgen"

Een begenadigd internationaal musicus, die al dertig jaar tot de wereldtop behoort. Percussionist Martin Verdonk is er trots op dat hij op Curaçao werd geboren en hoopt diep in zijn hart eens een uitnodiging te ontvangen om op zijn geboorte-eiland te mogen spelen.

Tekst en foto's: **Mineke de Vries**

Verdonk breidde zijn muzikale loopbaan uit tot teambuilder en inspirator waarbij hij met zijn muziek en levenservaring mensen overtuigt om te allen tijde verantwoordelijkheid te nemen voor je droom en je passie.

Ondanks dat hij de hele nacht heeft doorgewerkt en pas om vijf uur in bed lag, lijkt hij onvermoeibaar en stralen zijn ogen als hij praat over de muziek, het werk dat zijn passie is. Dat is ook meteen zijn kracht, nooit opgeven, steeds nieuwe dingen zoeken, keihard bezig blijven, volharden, blijven aanpoten, alles aanpakken, informatie blijven vergaren. Dat maakt, zo zegt hij zelf dat hij naar de top is gekomen.

"En vanaf de top heb je zo'n prachtig uitzicht, daar wil ik nog zeker twintig jaar van genieten." De jongen van de Kanarieweg in Cas Cora speelde als percussionist met internationale artiesten als Santana, Prince, Lionel Richie, Donna Summer, Chaka Khan, James Taylor en Toots Thielemans, om er maar een paar te noemen. In Nederland trad hij op met Jan Smit, Doe Maar, René Froger, Trijntje Oosterhuis, Lenette van Dongen, Gerard Joling, Glennis Grace en Ruth Jacott. In 1995 ontving hij de prijs voor Outstanding service to Jazz Education in Los Angeles.

Lawaai

Een percussionist is een slagwerker in de ruimste zin van het woord. In feite is de drummer ook een slagwerker, maar die is zelfstandiger en heeft een leidende functie in een band. De drummer geeft de beat aan, zonder hem wankelt een hele band. Een percussionist doet al het andere aan slagwerk: de shakers, timbales, tamboerijn, bongo's, maar ook alle belletjes en triangels. Het is hard werken en studeren om bij te blijven en je te blijven ontwikkelen in je vak, zeker op dit moment, aldus Verdonk. "Hoe gek het ook klinkt, ook in de muziek is de crisis te voelen. Zeker met percussie is dat een pijnlijk gegeven. Het zijn echt de kenners die de waarde ervan erkennen, velen sturen de percussionist als eerste naar huis, zien het nut niet, denken zijn inbreng niet te missen of vinden alleen maar dat hij lawaai maakt en huren voor dat geld liever een zangeres in die dan een beetje op een tamboerijn slaat." Voor Verdonk een constatering, maar geen reden om op te geven, integendeel.

Eerste bongo's

Verdonk woonde tot zijn twaalfde op Curaçao. Zijn familie is - denkt hij - wel bekend op het eiland. Zijn Curaçaose moeder werkte bij de douane, zijn Nederlandse vader - die toen al veertig jaar op het eiland woonde - was bij de politie en nam later Lil's pestcontrol over.
"Als kind was ik een passief muziekliefhebber, ik luisterde veel naar de radio, kocht plaatjes. Op mijn negende verjaardag kreeg ik van mijn vader mijn eerste paar bongo's en ik kreeg wat muzieklessen van mijn oom Hubert Beckers, een muziekdocent op het Radulphus." Het gezin verhuisde naar Nederland en Martin ging vanaf de Marnixschool naar de mavo, havo uiteindelijk het vwo in Velp en Arnhem. "Op een feestavond op school kwam eigenlijk de ommekeer. Een vriend die gitaar speelde vroeg me mee te doen in een bandje. Ik zei dat ik niet kon spelen waarop hij zei: 'Man, je komt toch van Curaçao, dan kan je toch spelen!' Ik deed maar wat voor mijn gevoel, maar kennelijk zat het gewoon in mijn lijf. Want, de maan-

er blijft altijd wat te oogsten'

dag na die vrijdagavond van het feest was ik opeens 'the man'. Er werd over nagesproken, ik werd overladen met aandacht, wát een kick."

Als vakantiebaantje werkte Martin bij een tankstation en kocht van zijn eerst verdiende geld een tamboerijn, wat shakertjes en zijn eerste set conga's. "Ik modderde eigenlijk maar wat aan, maar het was een magneet, het was er gewoon. En opeens wist ik dat ik verder wilde in de muziek. Het was heel wat om tegen mijn ouders te zeggen: ik ga geen rechten studeren, maar ga naar het conservatorium. Concertpianist was nog wat geweest, maar mijn moeder was gewoon in shock." Zijn geluk zegt hij, was dat er net een afdeling lichte muziek was gestart, dus ze wilden graag studenten hebben en hij werd toegelaten. Maar na twee jaar had hij het wel gezien, de opleiding stond teveel in de kinderschoenen. Verdonk kwam toen in aanraking met popartiest Daniel Sahuleka, wat een doorbraak voor hem was op muziekgebied. "Ik speelde een jaar in zijn band mee en in dat jaar heb ik alles meegemaakt. Van elke week een keertje spelen werd het zes keer per week spelen en er nog voor betaald krijgen ook. Ik ging mee naar Indonesië, kwam voor het eerst op tv, in een studio, speelde op grote festivals voor zesduizend man. Kortom, het was één groot feest. Dàt is waar je van droomt. In de roes denk je alleen maar aan morgen, niet aan overmorgen, en toen opeens werd de band ontbonden."

> "Het was een magneet, muziek was er gewoon"

Smaakvol en flexibel

Maar Verdonk had in elk geval een naam opgebouwd en zijn carrière ging verder. Hij speelde vijf jaar in de band van Ilse de Lange (countrymuziek), speelde hard rock met Adje van den Berg - nam twaalf nummers op zijn nieuwe cd op -, reggae met Doe Maar en deed een wereldtoer met poprock legende Steve Winwood en hij trad vier keer in China op tijdens het internationaal percussiefestival. Momenteel is hij al jaren de vaste percussionist bij het duo Nick en Simon. "Het genre spreekt me wat minder aan, maar het zijn fantastische jongens, alles is perfect geregeld. Ik schuif de band in en speel mee. Dat is wat uiteindelijk mijn kwaliteit is geworden: ik ben flexibel, speel met iedereen, ben altijd smaakvol, muzikaal en gedisciplineerd, dat is mijn signature, mijn kracht. Zo kom ik dicht bij de waarheid. Je kunt met 200 kilometer per uur over die conga's razen, maar dat is niet muzikaal, dat is geen maatwerk."

Verdonk-sausje

Zijn Caribische kant verloochent zich niet. "Mijn gevoel ligt heel dicht bij het Zuid-Amerikaanse, het is een compleet andere feel." Zo speelde hij een jaar in het kwartet van de Curaçaose Randal Corsen en ook speelde hij een jaar met Izaline Callister - gaf haar broer Roël nog les op het conservatorium - en toerde met haar in 2005 langs Curaçao, Bonaire en Aruba. "Ik werd toen in het diepe gegooid, want ik wist niks van de tumba. Dat betekende een spoedcursus en ik vertaalde het op mijn manier. Een tumba dus met een Martin Verdonk-sausje."

Hij vertelt altijd aan iedereen vol trots dat hij van Curaçao komt. Toch duurde het achttien jaar voor hij terugkwam. "Maar dan is er ook voor mij dat ontroerende moment op Hato: kippenvel, ik ben weer thuis. Raar dat ik dan per ongeluk in de lange non-residents rij ga staan terwijl ik een Yu di Kòrsou ben. Ik spreek de taal niet, versta het een beetje, heb er geen familie meer, maar het is wel mijn eiland, ondanks dat de band minimaal is en ik ook in Nederland nooit veel contact met Antillianen heb gehad. Het blijft dubbel, ik voel me een ander mens daar, maar erger me ook aan het feit dat er demonstratief met de ogen wordt gerold als je een milkshake bestelt, die namelijk niet aan de bar te krijgen is, maar hélemaal uit de keuken moet komen. Dat je daarop aangesproken wordt, is bizar."

Het gevoel van Curaçao vond hij terug in zijn huisje in Spanje. "Het is dichterbij, alles is er veel goedkoper en ik kan toch vanaf mijn veranda naar mijn palmboom kijken. Het voelt vertrouwd, je hebt er tenslotte ook gaten in de weg, kapotte koelkasten langs de weg, rondlopende geiten."

Onlangs ontving hij van premier Asjes de award voor bijzondere daden van Curaçaoënaars in Nederland. "Dat was wel wijs. Misschien een opstapje naar een keer op Curaçao optreden. Dat zou fantastisch zijn, een podium op het North Sea Jazz festival." Hij lacht uitbundig. Maar als hij wordt gevraagd, zit hij al in het vliegtuig.

Magisch moment

Ondanks dat het aanpoten is om aan het werk te blijven, zit Verdonk niet stil. Hij geeft les op het conservatorium in Rotterdam, geeft privélessen, speelt live in binnen- en buitenland, heeft studiosessies en heeft een eigen 'signature'-serie handpercussie-instrumenten die op de markt worden gebracht en wereldwijd verkocht door het Thaise Tycoon Percussion. Maar opmerkelijk is de lijn die hij enige jaren geleden inzette: onder de naam 'Leiderschap en ritme' geeft hij workshops teambuilding. Daaronder vallen overigens ook workshops koken: "Ik ben ook dol op koken en het mooie is dat je dat daarin zo leuk kunt combineren. Ik ben dol op fusion in de muziek, maar koken is eigenlijk niets anders dan fusion, althans op mijn manier."

Bij zijn workshops Leiderschap en ritme maakt hij gebruik van de percussie, maar ook van zijn eigen levensverhaal om deelnemers te inspireren richting te geven aan de weg naar zijn of haar succes. "Het gaat erom op een hoger platform te komen in het beleven van hun eigen passie." Behalve luisteren naar zijn muziek en naar zijn verhaal spelen de deelnemers ook zelf. Door het gezamenlijk bespelen van percussie-instrumenten krijg je oog voor de verschillende belangen die hand in hand moeten gaan, door het slagwerk kom je bij je rol, jouw persoonlijke toon. "Maar ik laat ze niet een uur spelen en dat is het dan. Ik beschrijf vanuit mijn eigen filosofie de weg naar de top, maar vooral hoe je ook na dertig jaar nog steeds op die top kunt staan. Het is een 'no nonsense approach', als ik dit doe krijg ik die reactie terug, heel nuchter, waarbij ik mensen bij hun persoonlijke doel wil laten komen. Dat is een continu proces van focussen op je eigen verantwoordelijkheid: wie wil je zijn, wat wil je doen, wat ben je bereid ervoor op te geven. Dan gaat het om kwaliteiten bijhouden, niet op de automatische piloot, flexibel, klantgericht zijn. En als ik twintig man zover heb dat ze na een uur klinken als één man dan is dát voor iedereen het magische moment. Dat vergeet niemand."

Met zijn workshops en internationale clinics heeft Verdonk een weg gevonden om zijn muziek ook op een andere manier uit te dragen. Wil je succesvol zijn, dan gaat het erom niet stil te zitten, inventief te zijn, overal je gezicht te laten zien.

"Eindeloos, eindeloos zaaien. En dan mag er eens een oogst tegenvallen, er blijft altijd wat te oogsten."

Gezocht
Dushi Homes Curacao & Aruba Happy Rentals
Voor kandidaat Huurders zijn wij op zoek naar:
kwalitatief goede woningen voor
vakantie verhuur & lange termijn verhuur
wilt u meer rendement uit uw woning(en) halen ?
neem dan zeker contact met ons op !
vakantie verhuur- beheer- onderhoud-lange termijn verhuur
Aruba: Boegoeroei 13 info@arubahappyrentals.com +297 586 2662
Curacao: Vinik Plaza Sta. Rosaweg 89 info@dushihomes.com +5999 686 2994
www.dushihomes.com
www.arubahappyrentals.com

Visie, passie en lef: in gesprek met Mike Eman

Als een politicus zich uitvoerig laat interviewen en ermee instemt het interview als boekje uit te geven, is het resultaat vaak een niet te pruimen propagandistisch kletsverhaal. Eerlijk gezegd verwachtte ik iets dergelijks van het boekje over de Arubaanse premier Mike Eman, samengesteld door René Zwart. De grote hoeveelheid overbodige foto's onderstreepten die verwachting. Echter, mijn negatieve verwachting werd bij lezing ervan gelogenstraft. Hier en daar is het inderdaad wel een beetje propagandistisch, maar dat ligt meer aan de redacteur dan aan Mike Eman.

Tekst: **Brede Kristensen**

Om al op de eerste pagina over 'het wonder Aruba en de man achter dat wonder' te spreken, lijkt me voorbarig en overdreven. Dat oordeel kunnen we beter aan de geschiedenis overlaten. Er kan nog veel gebeuren. Behalve het uitgebreide interview, bevat het boekje enkele korte informatieve hoofdstukken over de recente geschiedenis van Aruba, de strijd om emancipatie, waarin de rol van Eman senior sterk wordt belicht. Vervolgens de strijd om de status aparte en zelfs totale onafhankelijkheid, met Betico Croes in de hoofdrol en de meer gematigde positie van de partij van Eman senior, de AVP, inmiddels geleid door de oudste zoon Henny Eman. Dan volgt de opbouw van het zelfstandige land binnen het Koninkrijk vanaf 1986 met de vele ups en downs.

Vanaf 2005 gaat het bergafwaarts met Aruba. Het zoveelste kabinet onder leiding van Oduber was vanaf 2005 niet goed in staat de problemen het hoofd te bieden, die onder meer het gevolg waren van de verdwijning van Natalee Holloway. Veel rijke Amerikanen bleven weg. Het overheidsapparaat was bovendien te groot en te inefficiënt, de introductie van de belasting op bedrijfsomzetten viel slecht, de relatie van Den Haag werd op scherp gesteld en er bleek nogal wat corruptie te zijn. Dan neemt de AVP onder leiding van de jongste broer van Henny, Mike Eman in 2009 het roer over. Ondanks de financiële crisis krijgt Eman het voor elkaar om de weg van herstel in te slaan. Althans daar lijkt het op. Wat is het geheim van het recept Eman? In wezen gaat het boekje over die vraag.
Op de keper beschouwd zijn er twee vragen die de lezer interesseren. De eerste vraag is of het herstel duurzaam is of uiterlijke schijn en de tweede vraag is die naar het recept. Op de eerste vraag geeft het boekje geen beargumenteerd antwoord. Helaas, want het is geen onbelangrijke vraag. Ik krijg de indruk dat wordt verondersteld dat het herstel duurzaam is. Laten we ervan uitgaan dat dit inderdaad zo is, dan komt natuurlijk de tweede vraag in zicht: het recept. Daarover is het boek duidelijk.
Het interview gaat daarover. Wat opvalt is dat dit interview geen doorsnee interview is. Vrijwel alle antwoorden van Eman zijn doordacht en bevatten interessante inzichten. Dat maakt dat je het met nietaflatende belangstelling leest. Om te beginnen blijkt uit het interview hoe buitengewoon goed Mike Eman zich indertijd heeft voorbereid op zijn rol als premier.
Tijdens de oppositiejaren had hij zich voorgenomen niet alleen maar kritisch te zijn. Het is belangrijk argumenten te geven waarom je het met bepaalde dingen niet eens bent en bovendien een alternatief te bieden. Zodoende functioneerde zijn AVP als een soort schaduwkabinet. Op de tweede plaats blijkt uit vele antwoorden welk een voortreffelijk communicator Eman is. Hij stapt op de mensen af, op Aruba, maar ook buiten Aruba, in Nederland, de Verenigde Staten enzovoort. Hij luistert, overlegt, toont betrokkenheid, schakelt mensen in en polariseert niet. De sociale dialoog wordt hervat. Bovendien weet hij te enthousiasmeren en zijn visie over te dragen. Vermoedelijk is dat zijn grootste kracht. Ook maakt hij een begin met de praktijk van participatieve democratie, wat in het Caribische gebied nog steeds een zeldzaamheid is.

Op de derde plaats denkt hij over dingen na. Nergens komt hij met onzinverhaaltjes aanzetten. Hij is realistisch en legt een goed inzicht in zowel beleid als constitutionele structuur aan de dag. Zo pleit hij bijvoorbeeld voor een sterker dualisme tussen parlement en regering.
De interviewer stelt veel aan de orde, maar had hier en daar wel op meer concrete antwoorden kunnen aandringen. Neem nu Oriana Fallaci die haar gesprekspartners, grote politici van alle continenten, wist uit te dagen zonder ze een uitweg te bieden en ook zonder ze in het harnas te jagen. Het gevolg waren onthullende interviews waarin de geïnterviewde politici vaak ertoe kwamen het verbazingwekkende achterste van hun tong te tonen. In dit interview is René Zwart te weinig een doorvrager. Jammer, want dan had de lezer beter kunnen beoordelen of het uiterst positieve beeld van Eman dat geboden wordt, reëel is. Hoe het ook zij, voor zowel burgers als politici is het een leerzaam interview. Kennelijk kan een land ook op deze wijze bestuurd worden. Dat is een verademing. Of Aruba behalve veel vijfsterrenhotels binnenkort ook in werkelijkheid de status van een vijfsterrensamenleving krijgt, zoals de AVP wil, moet nog afgewacht worden. Maar het ziet ernaar uit dat Aruba met Mike Emans visie, passie en lef aan een veelbelovend traject begonnen is.

René Zwart,Visie, passie en lef, Wie is de man achter het succes van Aruba? Een openhartig gesprek met premier Mike Eman, Caribpublishing, 2013.

Ars Poëtica.

Vrede

Komt een duif van honderd pond,
een olijfboom in zijn klauwen,
bij mijn oren met zijn mond
vol van koren zoete vrouwen,
vol van kirrende verhalen
hoe de oorlog is verdwenen
en herhaalt ze honderd malen:
alle malen zal ik wenen.

Sinds ik mij zo onverwacht
in een taxi had gestort
dat ik in de nacht een gat
naliet dat steeds groter wordt,
sinds mijn zacht betraande schat,
droogte blozend van ellende
staan bleef, zo bleef stilstaan dat
keisteen ketste in haar lenden,
ben ik te dicht en droog van vel
om uit te zweten in gebeden,
kreukels knijpend evenwel,
en ‘vrede’ knarsend, ‘vrede, vrede.

Liefde is een stinkend wonder
van onthoofde wulpsigheden
als ik voort moet leven zonder
vrede, godverdomme, vrede;
want het scheurende geluid
waar ik van mijn lief mee scheidde
schrikt mij nu het bed nog uit
waar wij soms in dromen beiden
dat de oorlog van weleer
wederkeert op vilte voeten,
dat we, eigenlijk al niet meer
kunnend alles, toch weer moeten
liggen rennen en daarnaast
gillen in elkanders oren,
zo wanhopig dat wij haast
dromen ons te kunnen horen.

Mag ik niet vloeken als het vuur
van een stad, sinds lang herbouwd,
voortrolt uit een kamermuur,
rondlaait en mij wakker houdt?

Doch het versgebraden kind,
vuurwerk wordend, is het niet
wat ik vreselijk, vreselijk vind:
het is de eeuw dat niets geschiedt,
nadat eensklaps, midden door een huis,
een toren is komen te staan van vuil,
lang vergeten keldermodder,
snel onbruikbaar wordend huisraad,
bloedrode vlammen en vlammend
rood bloed, de lucht eromheen behangen
met levende delen van dode doch
aardige mensen, de eeuwlange stilte voor-
dat het verbaasde kind in deze zuil
gewurgd wordt en reeds de armpjes opheft.

Kom vanavond met verhalen
hoe de oorlog is verdwenen,
en herhaal ze honderd malen:
alle malen zal ik wenen.

Leo Vroman
Uit: Slaapwandelen (Querido,1957)

Letra

Leo Vroman
Denkend aan Leo Vroman zie ik een bioloog die in kleine diertjes was geïnteresseerd en in speelse gedachten die hij meesterlijk in korte regeltjes rijmend onder woorden wist te brengen. Zonder ook maar een zweem van poëtische of andersoortige gewichtigdoenerij. Want hij was bewust met leven verbonden, met dieren, planten, mensen, één pot nat. Natuurlijke processen overvloeiend in menselijke processen en continu ook omgekeerd. Gewone dingen en gewone processen, dus altijd grappig, altijd bijzonder. Als je er maar oog voor hebt. Dan zie je de dingen in een ander licht. Zo vreemd, dat er wel gezegd werd: Vroman is een surrealist. Daarom moest hij

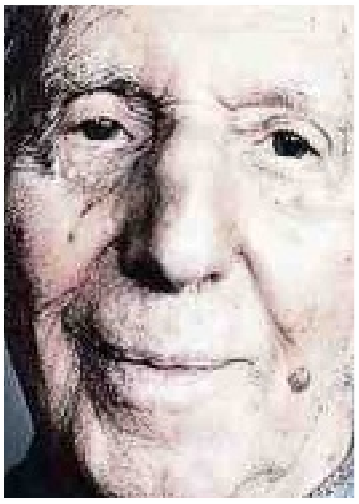

lachen: ‘Mispoes, je hebt je goed vergist.’ Zijn praten over al zijn wonderlijke observaties, was als dichten en zijn dichten erover was als praten. Eigenlijk de leukste dichter in het Nederlandse taalgebied. Maar hij wist de spijker altijd verrassend op de kop te slaan en dat kwam soms hard aan.

In zijn leven had hij wel het een en ander meegemaakt. Toen de Duitse legers Nederland binnentrokken, maakte hij zich als Joodse jongen uit de voeten. Hij vluchtte naar Engeland en vandaar verder naar Indonesië om zijn studie af te maken. Van de regen viel hij in de drup. De Japanners namen hem gevangen en zorgden voor weinig anders dan misère. Hij wist te overleven. Na de oorlog vestigde hij zich in de Verenigde Staten, promoveerde als bioloog in 1958 in Nederland. Hij had zich in het stollen van bloed gespecialiseerd. Vandaar dat zoogdieren na een verwonding niet zo gauw leegstromen en dat het leven voortgang vindt.

Al op jonge leeftijd begon hij te dichten. Zij eerste bundel verscheen in 1946. De biologen keken er vreemd van op. Men vond dat hij moest kiezen: het een of het ander. Hij was in beide steengoed. Hij was een dichtende bioloog en dat kan je aan alles merken. Hij zocht het leven op en stond open voor het eeuwig verrassende van het leven, om ons heen en in onze ziel. Vandaar die surrealistisch aandoende originaliteit.

In 1964, dus op relatief jonge leeftijd (hij was toen 49 jaar oud) ontving hij voor zijn hele oeuvre de PC Hooftprijs. Dat oeuvre was toen lang niet afgerond. Tot op hoge leeftijd bleef hij publiceren. In 2010 kreeg hij de vijfjaarlijkse prijs voor poëzie van de Belgische Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde. Ter gelegenheid van zijn 95e verjaardag verscheen in 2010 ‘Overleverig’, een bundel met favoriete Vroman-gedichten van collega-dichters. Zijn meest recente dichtbundel ‘Die vleugels’ kwam kortgeleden uit. Postuum zal straks nog een bundel verschijnen. Dat brengt het totaal op 50. Vroman had een levendig en onbevangen brein dat ons dichtend bewuster bij het wonderlijke leven brengt.

‘Een ingestorte dodenstad’

Vele woorden, weinig daden

“Wat is daar aan de andere kant van die muur?” Wie in Suriname langs de Nassylaan loopt of door de drukke Henck Arronstraat rijdt denkt: wat is dat voor een enorm terrein achter die wand van Hollandse bakstenen? Geen bord erboven, geen aanwijzing, helemaal niets. Onze medewerker Marius Bremmer trok zich op aan de muur, sprong er overheen en zag een oude, vervallen begraafplaats: de historische Oran-

Tekst en foto’s: **Marius Bremmer**

Ik land aan de andere kant van de muur tussen de grafzerken, precies in een hoop vuilnis. Mensen kieperen hier dus gewoon hun afval over de muur. Weg is weg en laat een ander het maar opruimen.
Ik loop stapje voor stapje verder om niet per ongeluk op een slang te trappen, slangen kan je hier vast en zeker verwachten! Ook moet je op oude begraafplaatsen uitkijken voor bijennesten. Bijen nestelen graag in holtes onder grafplaten. En giftige spinnen?
Het lijkt wel een slagveld. Overal liggen gebarsten grafzerken, omgevallen gedenkstenen, ingestorte grafmonumenten, engelen met afgebroken vleugels. Netwerken van wortels drukken bouwsels uiteen. Een ingestorte dodenstad!

De Nieuwe Oranjetuin verving de Oude Oranjetuin, nog iets centraler gelegen bij de Hervormde Kerk op het Kerkplein. Dat was omdat men de doden liever niet meer in het centrum van de stad wilde. Op 9 maart 1756 werd even verderop, toen aan de rand van het centrum, de nieuwe officiële begraafplaats geopend. Na meer dan tweehonderd jaar sloot het kerkhof definitief, in 1961. Veel grafmonumenten uit die allerlaatste jaren zien er ronduit vreselijk uit. Er zijn vooral veel goedkope badkamertegeltjes in verwerkt.

In 1988 was de toenmalige minister van Justitie Punwasi van plan om de Oranjetuin weg te dozeren, zoals dat zo mooi in het Surinaams heet. Er moest een nieuw Paleis van Justitie komen. Gelukkig ontstond er beroering in de gemeenschap. De Surinaamse Rotaryclub bestond toen net 35 jaar en dat moest een geschenk voor het volk opleveren. Toen ontstond het plan om van de Oranjetuin een wandelpark te maken met een educatieve rol. Zo kon de doorsnee Surinamer inzicht krijgen in eigen historie. Een mooi plan, maar niet doordacht, zoals zo veel plannen in Suriname. Maar hoe dan ook, door de ontstane beroering en de aandacht van de Rotary bleef de tuin behouden.

Het archief is zoek, er is nooit een goede administratie bijgehouden. Vrijwilligers zijn op onderzoek uitgegaan: wie ligt er begraven, welk graf is van belang? Dat nam wel twaalf jaar in beslag. Bij het Centraal Bureau Burgerzaken is alles doorgespit. Totaal kwamen er slechts 1200 namen op de lijst, terwijl er maar liefst 1700 graven moeten zijn. Veel graven hebben geen zerk meer.
Hier is een bonte mengelmoes te ruste gelegd.
Eén van de rijkste en machtigste mannen die hier begraven ligt is Samuel Pichot, een plantagehouder in de achttiende eeuw. Zo weten we ook zeker dat de stoffelijke resten van de achttiende eeuwse vrije slavin Elisabeth Samson hier liggen. Over haar schreef Cynthia MacLeod een mooi boek. Deze vrijgeboren dochter van een voormalige slavin trouwde als eerste vrije zwarte vrouw met een blanke man. Ze bezat verschillende plantages en was een van de rijkste personen uit het Suriname van toen. Helaas, ook haar zerk is er niet meer.

Wel is het graf er nog van Frederik Lim A Po, de medeoprichter van de Nationale Partij Suriname (NPS), thans in de oppositie. Ook zien we het graf van de oprichter van de Surinaamse Luchtvaart Maatschappij (SLM) Rudi Kappel. Minder bekend is dat ook christelijke Hindoestanen in de Oranjetuin werden begraven en bekeerde Joden. Zo staat er nog een mooie steen op het graf van Meijer Salomon Bromet, die op jeugdige leeftijd het jodendom opgaf, zich liet dopen en de Vrije Evangelisatie in Suriname oprichtte. Er liggen zelfs zeelieden die toevallig te Paramaribo overleden zijn, maar die hier dus nooit hebben gewoond. Zoals vier Amerikaanse zeekapiteins uit de achttiende eeuw, wier grafstenen twee jaar geleden werden gevonden. Ze stamden uit de tijd van de lucratieve kaapvaart en de slavenhandel. Ze hebben er destijds ook een graantje van mee gepikt.
Tot 1928 werd er in de Oranjetuin begraven, daarna sloot de begraafplaats. Totdat de Tweede Wereldoorlog uitbrak. Toen werden er -vreemd genoeg - weer veel Chinezen begraven, die konden blijkbaar nergens anders terecht. In 1951 opent de begraafplaats opnieuw, om in 1961 weer te sluiten. Punt uit.

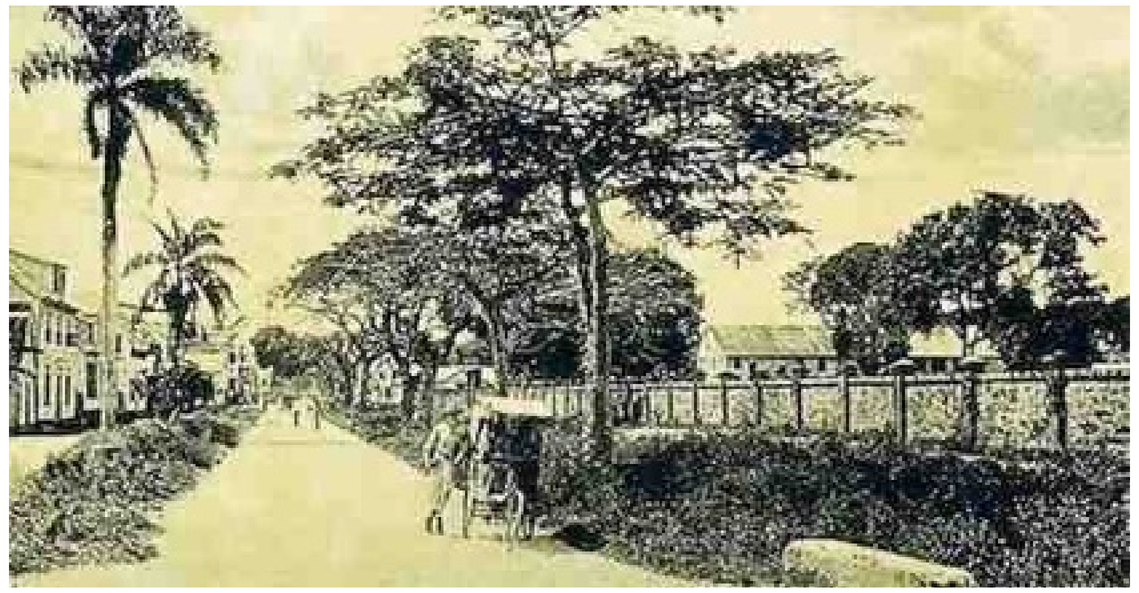

Een oude afbeelding van de Gravenstraat met rechts de muur van de Oranjetuin.

Toen duidelijk werd dat de begraafplaats kon blijven bestaan, kwam er een projectplan voor een wandelpark. Een miljoenenplan. De intussen opgerichte Stichting Oranjetuin probeerde om nabestaanden als donateur te interesseren, maar dat is niet gelukt. Plannen bleven komen, plannen genoeg. Het terrein moest natuurlijk verder schoongemaakt, bepaalde graven gerestaureerd. Er zouden pummers uit Nederland komen: gepensioneerde managers die lokale aannemers bereid moesten vinden om ieder vijfentwintig graven op te knappen. Er werd zelfs één lokale ondernemer bereid gevonden om substantieel bij te dragen als zijn naam aan het park verbonden werd.
En nog een plan: een deel van de Oranjetuin waar weinig graven zijn zou gaan dienen als columbarium, als urnenmuur. Uit een behoeftenonderzoek bleek dat zo’n 300 à 400 personen per jaar hier hun as wel willen bijzetten in een columbarium. In de plannen was zelfs ruimte voor 5000 urnen!
En er zou een gebouw komen dat dienst kon doen als aula, maar ook als educatieve ruimte voor scholieren en overige bezoekers. Zoals toeristen.
En dan nog een idee: in een ander deel van de tuin zou een cultureel centrum komen. Daar was die ene zakenman wel in geïnteresseerd. Op deze manier zou de samenleving beter inzicht krijgen in de geschiedenis en de cultuur van het land.

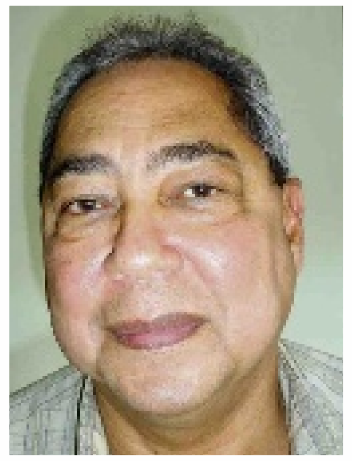

De heer Alberga, voorzitter van de ‘Stichting Oranjetuin’ hoopt op Bouterse.

Er is weer een auto uit de bocht gevlogen.

En dan hebben we het nog niet gehad over een formeel kernprobleem: wie is eigenlijk de eigenaar van de grond? Er zijn inmiddels wel hopen papieren, bergen akten en andere stukken, maar niemand heeft een formele akte van eigendom van de begraafplaats. De ene regering deed daar bij steun aan welk plan dan ook juist heel erg moeilijk over, bij de andere zou het allemaal ook zonder eigendomsbewijs dik in orde komen. Officiële verzoeken werden ingediend, maar adviezen bleven steken en mappen raakten zoek. Potentiële financiers willen niet betalen zolang niemand een definitief bewijs van beheer kan overleggen. Vorig jaar nog kopte het dagblad ‘De Ware Tijd’: ‘Stichting Oranjetuin wacht op grondbeschikking’. Wachten, wachten, wachten, het verval gaat voort.

Er is ook een club ‘Vrienden van de Oranjetuin’ opgericht, die jaarlijks zorgt voor een grote schoonmaak. Men breekt zich het hoofd over de vraag hoe de boel wiedvrij te krijgen. In Suriname groeit immers alles als kool, ook Paramaribo was vroeger oerwoud en de natuur vecht als eerste terug op begraafplaatsen, zo lijkt het. Eigenlijk moet het onkruid drie keer per jaar te lijf gegaan worden, na elke regentijd. Suralco heeft al een paar keer gratis gespoten. Daarover werden dan keurig afspraken gemaakt met het ministerie van Volksgezondheid en Milieu.

De dodenakker leent zich ook voor teambuilding. In principe trekt jaarlijks in de droge tijd een leger gedetineerden uit de gevangenis ‘Santa Boma’ naar de Oranjetuin. Het geld voor materialen komt tot nu toe steeds uit de kas van de Rotary. Kappend banen de boeven zich een weg door de vele vierkante meters. Als het mee zit, want met gemak wordt ook weleens een jaar overgeslagen. Dan is de verantwoordelijke ambtenaar net met vakantie.

De begraafplaats was bedoeld voor de gegoede burgerij van hervormde huize. Er liggen procureurs-generaal en zeven gouverneurs begraven, maar ook andere hoogwaardigheidsbekleders. Zeven gouverneurs lijkt misschien veel, maar dat is niet zo. In de Palmentuin liggen er zelfs vijfendertig. Gouverneurs hadden een hoge omloopsnelheid. Men bleef niet lang gouverneur, het waren vaak oudere mannen, het gouverneurschap was vaak eindstation in de carrière. Ook hoogwaardigheidsbekleders werden snel ziek van de tropen en stierven er.
Wie er niet begraven ligt? Dat is de beruchte, uiterst wrede slavendrijfster Susanna Du Plessis. Zij vond eindelijk rust, zo staat het op haar zerk, in de Oude Oranjetuin op wat nu het Kerkplein is. In de Hervormde Kerk aldaar is die zerk nog steeds te bewonderen!

Eens zo mooie grafmonumenten liggen er haveloos en vervallen bij, engelen of geen engelen.

De tuin maakt nog steeds de tongen los. In een artikel in ‘De Ware Tijd’ eind 2012 sprak de heer Gerard Alberga, voorzitter van de ‘Stichting Oranjetuin’, de verwachting uit dat de huidige regering Bouterse iets aan de tuin zou gaan doen. “Ik ben hoopvol gestemd dat deze president wel een open oor heeft om de investering voort te laten gaan.” Critici waren woedend en zeiden: “Dit is geslijm van Alberga. Nog nooit in die ruim 32 jaar heeft Bouterse zich ingezet tot behoud van ons erfgoed. Zijn minister Subhaas Punwasi wilde in 1985 nota bene de Oranjetuin - duidelijk met instemming van Bouterse - wegbulldozeren, en dan zou hij nu opeens een open oor hebben? Come on Alberga!”

Ergens las ik wat mijmeringen van een vroegere bewoner van de door mahoniebomen omzoomde Nassylaan. Hij had het dan over de Gravenstraat (nu Henck Arronstraat), die ook leidde naar de joodse begraafplaatsen. “Ik herinner mij nog de begrafenisstoeten die voorbij kwamen, een door paarden getrokken lijkwagen met grote glazen ramen. Achter de wagen liep soms een lange stoet.”

Nu trekken de paarden niets meer. Nu wordt er, als het om het behoud van de Oranjetuin gaat, aan een paard getrokken. En omdat het om een economisch oninteressante begraafplaats gaat: aan een dood paard...

Niet alleen de tand des tijds en tropische groei bedreigen de begraafplaats, ook het drukke verkeer op de Henk Arronstraat bedreigt het culturele erfgoed: paard en wagen heeft plaatsgemaakt voor druk verkeer. Af en toe vliegt er een auto uit de bocht en ramt de muur. Gaten worden dan provisorisch hersteld met golfplaten, niet met metselwerk. Dat zou hoge restauratiekosten opleveren, want de bakstenen voor de muur werden ooit in de 18e eeuw als ballast in de ruimen van de zeilschepen van de WIC meegenomen.

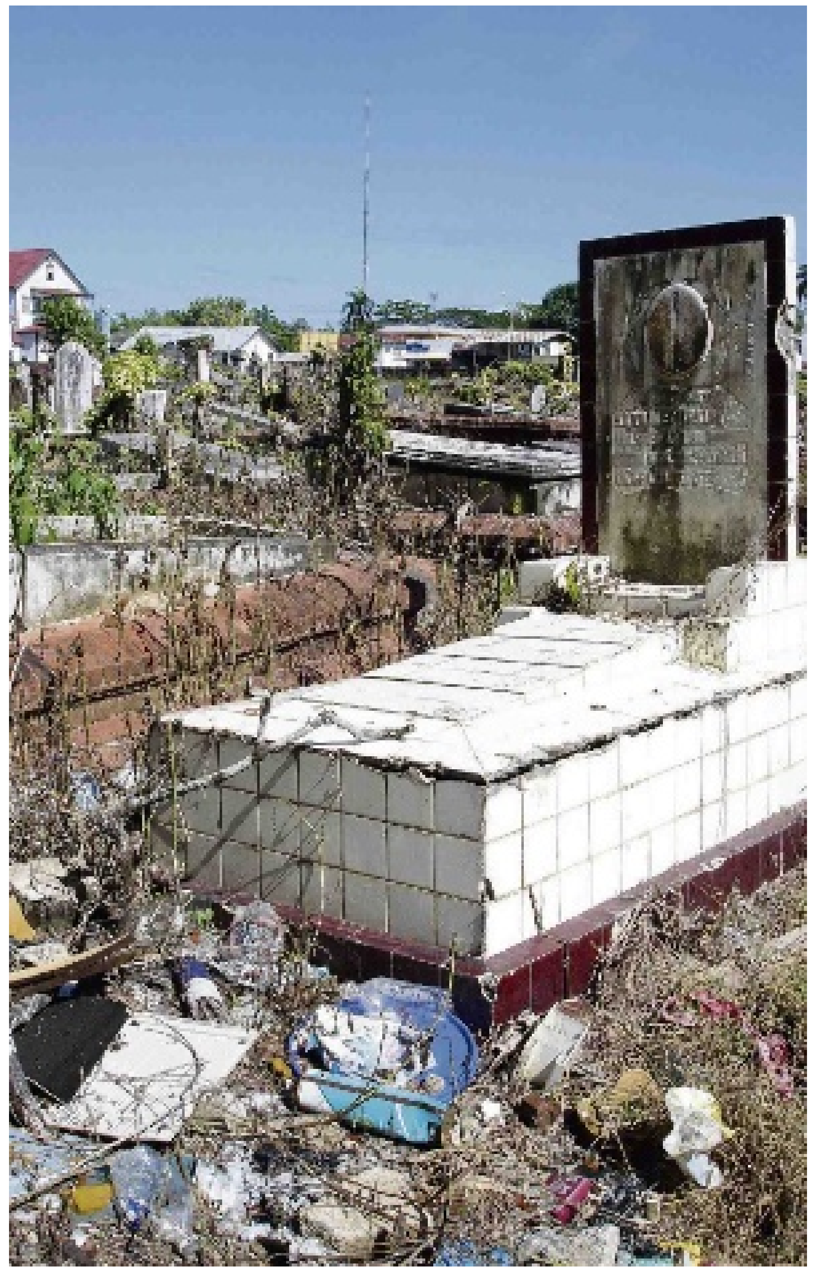

Graven uit de laatste lichting: veel goedkope badkamertegeltjes.

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

Horizontaal:
2. Weide met etgras; 6. tussenvoegsel; 12. verblijf; 15. brug in Venetië; 17. legerafdeling; 18. echtgenoot; 20. epistel; 21. papegaai; 22. aanwas; 25. per stuk (afk.); 26. jonge stier; 27. artikel; 30. rivier in Oost-Europa; 31. aardgeest; 34. Aziatische munteenheid; 37. Zuid-Amerikaans land; 39. soort papegaai; 40. soort oorrob; 44. strop; 45. dwaling; 47. sprookjesfiguur; 48. kloosteroverste; 50. hoofd van een moskee; 52. Franse kaassoort; 53. schenking; 54. stad in Frankrijk.

Verticaal:
1. Hoofdstad van Letland; 2. vulkaan op Sicilië; 3. vlekkenwater; 4. betweter; 5. maanstand; 7. nummer; 8. voetbalterm; 9. bloeiwijze; 10. schuiver; 11. fruit; 13. bladader; 14. staat; 16. proef; 18. persoonlijk vnw.; 19. achter; 23. drinkgelag; 24. gebrek; 26. gevuld; 28. hoogste punt; 29. onbetwist; 30. bijwoord; 32. bekendmaken; 33. kalmeren; 35. Europeaan; 36. rivier in Spanje; 38. haaruitval; 40. fier; 41. Frans lidwoord; 42. het Romeinse Rijk; 43. plaats in Italië; 46. grootmoeder; 49. jong dier; 51. muzieknoot; 52. bijvoorbeeld.

1	■	2	3	4	5		■	6	7	8	9	10	■	11
12	13					■	14	■	15				16	
17					■	18		19	■	20				
21			■	22	23				24		■	25		
■		■	26			■		■	27		28	■		■
29	■	30					■	31				32	■	33
34	35			■		■	36	■		■	37		38	
39			■	40		41		42		43	■	44		
45			46		■	47			■	48	49			
	■	50			51	■		■	52				■	
53							■	54						

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Juan Dirsksz
Wayaca 69
Aruba

C.M. Torres
Cas Coraweg 128
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Patiastraat 13, tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

	8	5	4		6			
				3	5	8		
2				8				3
			3			7		
	1		7				3	9
9					4		6	1
6			5				1	
8		9			1	6	4	
		4		9			7	2

HEAVY

	3		6					
2	5							
						4		2
		7	1		9	8		
	2					1	5	
9		4					6	
8					2			
								7
					4	5		6

ZWEEDSE PUZZEL

hijsen ↓ / selderie		genoegen ↓ / puist		eindstreep ↓		gevangenis ↓		Bulgaarse munt ↓ / dierenverblijf		Israëlisch ↓ / rangtelwoord	
→		↓		Aziaat → / leerling (Fr.)				↓		↓	
bespotten → / bakmiddel				↓		insect → / Fr. voegwoord					
→						↓	clown → / eventueel (afk.)				lidwoord
vreemde munt		beproeven → / van onderen					↓		shilling → / symbool selenium		↓
→		↓	voorheen (afk.) →			stadsmuur →			↓		
deel v.e. breviergebed →					sportbeoefenaar →						

CRYPTOGRAM

					1	2		3
4		5		6	■		■	
	■		■		■		■	
	■	7						
8			■		■	■	■	
	■	■	■		■	9		
10		11						
	■		■	■	■			
12								

Horizontaal:
1. Dier op drie benen (4); **4.** Gooi 'm om als hij naar de drank stinkt! (5); **7.** Men liet per brief weten er niet over te gaan (7); **8.** Die Bijbelse figuur kreeg een heleboel Engels (3); **9.** Zo onwrikbaar als een Engelse maat (3); **10.** Een hoogleraar weet er wel raad mee (7); **12.** Jatten van latten (7).

Verticaal:
2. Spreek een klinker uit om te winnen (4); **3.** Dit afdak maakt mensen vurig (6); **4.** Het schijnt dat 't hoofd niet zwaar is (8); **5.** Brandweerman zonder spuit (4); **6.** In Pakistan een noot beluisteren? Niet helemaal! (6); **9.** Druk de journalisten naar buiten (4); **11.** Doe er wat aan als je te dik bent! (3).

WOORDZOEKER

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

G	I	R	A	H	S	IJ	R	G	L	A	V	L
N	E	S	U	N	R	N	R	T	R	E	A	N
E	E	R	E	E	E	E	A	B	R	A	N	E
N	E	M	K	D	K	K	A	D	H	W	E	M
N	T	E	E	E	A	D	I	R	A	I	T	O
I	W	E	T	O	A	H	E	U	E	C	E	K
K	N	S	N	C	L	V	T	T	L	H	O	N
L	P	E	A	G	S	B	S	S	S	T	B	I
O	E	R	R	K	N	I	N	L	E	N	N	P
D	B	Z	L	E	R	I	O	E	E	E	S	O
A	R	O	E	O	T	E	R	L	Z	A	L	T
L	V	E	M	I	R	O	IJ	P	L	I	L	A
S	N	U	G	I	R	V	N	I	S	S	U	R
O	H	N	E	N	E	G	E	J	E	B	D	L
F	L	E	T	I	E	B	S	R	A	N	O	D
S	A	D	I	N	O	E	L	A	N	I	H	C

Abracadabra
Alsof
Bejegenen
Boeten
Cadans
China
Donarsbeitel
Engerd
Griezel
Grijsharig
Hades
Humoriste
Huren
Innen
Kweker
Leest
Leonidas
Luizenbloemen
Noteren
Ontluiken
Opsteker
Russin
Salie
Sloerie
Springnet
Topinkomen
Verdi
Volksverhaal
Vijlen
Wicht

© Puzzelland/140301

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

6	5	7	1	2	4	8	9	3
1	9	4	7	3	8	5	2	6
3	8	2	9	6	5	7	4	1
5	4	6	8	9	2	3	1	7
2	7	1	3	4	6	9	5	8
9	3	8	5	7	1	2	6	4
7	1	5	4	8	9	6	3	2
8	6	9	2	1	3	4	7	5
4	2	3	6	5	7	1	8	9

Heavy

6	5	4	9	1	7	3	2	8
7	3	9	8	5	2	1	6	4
8	1	2	4	3	6	7	9	5
2	6	3	1	4	9	8	5	7
5	4	1	7	6	8	9	3	2
9	8	7	3	2	5	6	4	1
1	9	6	5	8	4	2	7	3
3	2	5	6	7	1	4	8	9
4	7	8	2	9	3	5	1	6

Cryptogram:
Horizontaal: 1. Plus; 4. dorst; 7. intrede; 8. fijn; 9. mop; 10. Engelse; 12. rotonde.
Verticaal: 2. Lade; 3. scherp; 4. drijfveer; 5. ruin; 6. totaal; 9. mede; 11. gat.

Woordzoeker:
Accelerator

Zweedse puzzel

■	B	■	P	■	L	■	H	■	D	■	E
H	O	B	O	■	A	M	E	R	I	K	A
■	B	A	T	I	K	■	K	E	N	A	U
E	T	H	A	N	O	L	■	V	G	A	■
■	A	■	S	L	O	B	B	E	■	L	R
L	I	P	■	E	I	■	E	R	A	T	O
■	L	O	O	G	■	B	O	S	B	E	S

Prijspuzzel

A	■	B	E	E	M	D	■	M	A	S	S	A	■	K
G	A	L	E	R	Ÿ	■	P	■	K	O	E	K	J	E
E	T	U	D	E	■	O	E	I	■	I	N	T	E	R
N	A	T	■	L	A	M	S	O	O	R	■	E	E	K
■	P	■	G	I	G	■	T	■	N	E	P	■	P	■
B	■	M	E	D	A	N	■	Z	W	E	R	K	■	I
A	B	E	L	■	P	■	S	■	Ÿ	■	Ÿ	L	E	N
R	A	N	■	Z	E	E	P	O	S	T	■	E	N	E
K	N	A	U	W	■	E	E	A	■	E	L	I	T	E
A	■	G	L	A	D	■	L	■	N	E	O	N	■	N
S	P	E	K	K	E	N	■	L	E	K	K	E	R	S

Wanneer kinderen op school niet goed mee kunnen komen, dan is de reactie van de docent en/of de ouder vaak dat het kind waarschijnlijk niet slim genoeg is, of meer tijd en aandacht aan het schoolwerk moet besteden. Oefenen, oefenen, oefenen... dan komt het uiteindelijk wel goed.

Tekst: **Bertine Vermeer**

Dat de manier waarop lesmateriaal wordt aangeboden heel veel invloed heeft op het gemak en het plezier waarmee kinderen leren, wordt vaak over het hoofd gezien.
Enerzijds speelt de persoonlijkheid en het enthousiasme van de docent een grote rol. Ik denk dat iedereen zich wel een docent kan herinneren die zo inspirerend en helder kon vertellen dat leren bijna als vanzelf ging. Wat ook een belangrijke en vaak onderschatte rol speelt, is de vorm waarin lesstof wordt gecommuniceerd en of de relatie van de lesstof tot haar context wel duidelijk wordt gemaakt. Vooral beelddenkers hebben daar sterke behoefte aan.

Beelddenken
Beelddenken is denken en informatie verwerken aan de hand van beelden en gebeurtenissen zonder hier woorden aan te geven. Jonge kinderen zijn van nature beelddenkers. Hun rechter hersenhelft is tot en met hun peutertijd sterker ontwikkeld dan de linker.
Naarmate een kind ouder wordt, vindt er een verschuiving plaats van beelddenken naar taaldenken. Deze verschuiving is eigenlijk niet natuurlijk en wordt vanwege een behoefte vanuit de maatschappij gestimuleerd. Opvoedkundigen besteden veel aandacht aan taalontwikkeling, vanuit de visie dat kinderen een taal moeten leren om zich goed uit te kunnen drukken. Zonder die vaardigheid lopen ze vast in met name hun sociale ontwikkeling.
Hoewel taalontwikkeling bij de opvoeding over het algemeen erg veel aandacht krijgt, kan niet ieder kind de overgang van beelddenken naar taaldenken even goed maken. Wanneer dit niet goed gaat wordt dit als een probleem in de ontwikkeling gezien, maar hoewel een achterstand in taalontwikkeling behoorlijk lastig kan zijn, worden hiermee de voordelen van beelddenken te weinig erkend.

Een aantal voordelen is:
- Beelddenkers zijn meesters in het maken van eigen strategieën en in het overzien en filteren van informatie.
- Beelddenkers kunnen vele malen sneller associatief denken en verbanden leggen dan taaldenkers.

De problemen die beelddenkers in het onderwijs ondervinden hebben eigenlijk ook vooral te maken met de manier waarop in het onderwijs lesstof wordt aangeboden. In het onderwijs wordt lesstof over het algemeen in kleine porties aangeboden. Het beelddenkende kind moet steeds een beetje leren, maar weet niet waar het uiteindelijk toe dient en wat de relatie van de lesstof is tot het grotere geheel en loopt hierdoor vast.
Deze manier van lesgeven stamt nog uit de tijd van de industriële revolutie, waarin beheersing van lineaire processen centraal stond. De moderne, continu veranderende en bewegende maatschappij vraagt steeds meer om creativiteit en probleemoplossend vermogen. Het is dus zonde om bij kinderen het beelddenken volledig plaats te laten maken voor het taaldenken, als de beelddenkkwaliteiten later gedurende hun carrière juist weer goed van pas zouden komen. Eén van de manieren om beelddenkers in het onderwijs tegemoet te komen is vrij eenvoudig. Wanneer er bij het overbrengen van lesstof vanuit context naar details wordt gewerkt in plaats van andersom gaat bij beelddenkers een wereld open. En uiteindelijk leren alle kinderen hierdoor beter en prettiger.

Tuma mi Man
Tuma mi Man is een kinderdagverblijf, dat behalve reguliere opvang ook sociale opvang biedt aan minderbedeelde kinderen uit de achterstandswijken in de omgeving van Parera. Voor meer informatie over Tuma mi Man : info@tumamiman.com / +5999 4659200, of Facebook: www.facebook.com/FundashonTumaMiMan

Ir. Bertine Vermeer is office-manager en innovatie-deskundige bij Tuma mi Man.

Huntu Kòrsou.

'Oase in de woestijn'

Ergens begin vorig jaar bezocht ik dit maandelijkse evenement te Rancho: 'De Herberg Skèrpènè'. Zeker honderd mensen waren van de partij om verschillende presentaties te horen over de geneeskrachtige werking van kruiden, groente en fruit van binnen en buiten Curaçao.

Tekst: **Shakti-Aroena Lakhi**

Ook konden bezoekers hun hart ophalen bij de markt met stands waar planten en kruiden werden verkocht en informatie over biologisch tuinieren verkregen kon worden.

'Bo salú ta den bo kura' was deze bewuste bijeenkomst waar ik zo van onder de indruk was. De initiatoren en de drijvende krachten hierachter, Reinald Leito en Orlando Clemencia, willen hier maar één ding mee bereiken. De naam van deze happening verraadt het eigenlijk al: "Jouw gezondheid zit in jouw tuin. Wij willen burgers bewust maken dat zij hun gezondheid in eigen hand hebben. Je bepaalt zelf wat je eet en hoe je met jezelf - je innerlijke tuin - omgaat." Hun missie is dat zij willen bijdragen aan een gemeenschap die respect heeft voor alles wat bloeit en groeit. Want zoals Leito dat zegt: "Wij voelen ons afgescheiden van de natuur en willen met ons werk deze verbinding in ere herstellen."

Sinds 2010 staan deze heren - zelf ook telers van hun eigen groente en fruit - samen op het 'podium' om de bezoekers te laten zien aan welke voedingsstoffen onze groenten rijk zijn. Leito: "Warmoes bijvoorbeeld bevat onder meer ijzer, werkt cholesterolregulerend en is goed voor ons immuunsysteem." Als een soort lopende band werden diverse soorten groente, fruit en kruiden een voor één behandeld. Ik zag heel wat mensen om mij heen die enthousiast alle info in hun boekjes opschreven. Behalve de grote opkomst was dit voor mij een teken dat de behoefte aan deze kennis groot is. En die wordt ook steeds groter. "Wij worden steeds meer gevraagd door radio en televisie om ons verhaal te komen vertellen. Zelfs van scholen komen er verzoeken", vertelt Clemencia. Sinds enkele maanden houden de heren een dagelijks consult waar mensen terecht kunnen voor vragen over voeding en gezondheid.

Er is genoeg werk aan de winkel en dat beseffen Leito en Clemencia ten zeerste. Voor de nabije toekomst hebben zij daarom genoeg plannen. Leito: "Behalve met het geven van presentaties willen wij de mensen in de praktijk laten zien hoe zij hun eigen groente en fruit kunnen telen. Daarom starten wij met de aanleg van een biologische tuin, zodat men kan leren hoe zonder bestrijdingsmiddelen geplant kan worden. Ook willen wij ons meer gaan richten op de jeugd." Clemencia legt uit: "Kinderen moeten bewust gemaakt worden dat hun voeding niet uit een fast food-keten komt, maar uit de bodem. Zodat zij respect krijgen voor datgene wat Moeder Aarde ons geeft."

'Bo salú ta den bo kura' is in mijn ogen een oase in de woestijn. Het leert ons dat wij als individu onze 'better quality of life' in eigen handen hebben hoe moeilijk de omstandigheden soms wel lijken. Het geeft ons wijsheid, kennis en handvatten hoe wij ons leven zelf vorm kunnen geven en sprankelender kunnen maken. Het stukje vruchtbare grond waarin onze duurzame samenleving haar wortels schiet.

Ir. Shakti-Aroena Lakhi is voorzitter en medeoprichtster van Huntu Kòrsou. Een stichting die zich inzet voor een 'better quality of life' op Curaçao. Meer lezen over dit initiatief: www.huntu-korsou.org en www.facebook.com/HuntuKorsou .

Icewine/Eiswein, vloeibaar goud

Volgens de overleveringen moet de eerste Eiswein zijn gemaakt tijdens de Napoleontische oorlogen. In 1846 wordt er voor het eerst schriftelijk melding gemaakt van Eiswein-productie van druiven, die begin januari werden geoogst in Traben-Trarbach aan de Moezel.

Tekst: **Erik van Kampen**

Tegenwoordig zijn er slechts enkele Canadezen, een handvol Oostenrijkers en een klein groepje Duitsers die deze zeer zeldzame variant maken.

Canada

Canada is geen belangrijk wijnland in de wereld. Het heeft ongeveer 9000 hectare aan wijngaarden en een jaarlijkse productie van 445.000 hectoliter. Dat heeft grotendeels te maken met de noordelijke ligging van het land. Alleen het zuidelijke stuk ligt onder de 50e breedtegraad. Het grootste deel van de Canadese wijnbouw is geconcentreerd rond de grote meren.
Canada behoort tot de 'cool climate'-wijnbouwzones. Wijnen uit deze gebieden hebben doorgaans meer zuren en zijn aromatischer, doordat de temperaturen tijdens de rijping van het fruit gematigd zijn. Toch is er voldoende zonneschijn. Icewine wordt sinds 1970 ook in Canada gemaakt.

Eiswein en icewine

Er is een verschil tussen Canadese icewine en Duitse Eiswein. Eiswein heeft een opvallender zuur. De Canadese druiven hebben bij de oogst een hoger suikergehalte, waardoor het alcoholgehalte hoger is. De Canadese icewine is voller van smaak en heeft aroma's van peren, abrikozen en karamel. Canadese icewine kan bovendien meteen worden gedronken en tot ongeveer tien jaar ouderen. Duitse Eiswein daarentegen heeft een lager alcoholpercentage, een hogere zuurgraad en een langere houdbaarheid. Gebruikte druivenrassen voor de Canadese icewine zijn vooral Vidal, Riesling en Pinot Blanc.

Strijd tegen de elementen

Ze zijn er altijd klaar voor, om de strijd met de natuurelementen aan te gaan en passen de snoei van de wijnstokken die ze ervoor in gedachten hebben al in de groeifase aan. Maar lang niet elk jaar laten de weergoden het maken van Eiswein toe. En waarom die wijnboeren er zich dan toch nog altijd toe laten verleiden zal voor velen altijd wel een raadsel blijven.
Is het het stijgen van het adrenalinegehalte in het bloed, als in de nachtelijke, snerpende, vrieskou de eerste bevroren trossen van de wijnranken worden geknipt? Of is het simpelweg het aantonen van het 'kunnen maken' van deze specialiteit, om die vervolgens toe te voegen aan een toch al indrukwekkend palet wijnen dat men als wijnmaker kan presenteren.
Niemand houdt ervan om bij tien graden vorst, of nog kouder, de wijngaard in te trekken, om bevroren trossen van de wijnstokken te gaan knippen, voordat de zon de druiven weer kan ontdooien. Ze moeten dan ook nog eens zo snel mogelijk geperst worden, bij acht tot tien graden Celsius. Onder nul wel te verstaan.
Pas dan wordt het ultieme resultaat bereikt: de basis voor Eiswein, hoofdzakelijk bestaande uit de aroma's, extracten en suikers die in de druiven zaten opgeslagen, komt los van het water dat in bevroren toestand met de druivenschil, pitten en stelen achterblijft. Het begin van een, volgens vele, fabelachtige dessertwijn.

De most van Eiswein is na het persen nog zo koud, dat het gistingsproces slecht op gang komt. Als er eenmaal geperst is, dan laat men de most gewoon op 'temperatuur' komen. Vanwege het zeer hoge suikergehalte gaat de vergisting zeer langzaam. Deze kan soms wel tot in maart duren.

Relatief kostbaar

De productie van een wijnboer is maar zeer beperkt. Eiswein is dan ook een relatief kostbaar drankje, waar men al gauw tussen de 50 en 150 gulden voor neer moet tellen per half flesje (37,5 cl.), afhankelijk van de bekendheid van de wijngaard waar de Eiswein vandaan komt en natuurlijk van de wijnmaker zelf. Immers, de wijnboeren verkopen hun pronkjuweeltjes maar zeer mondjesmaat en doorgaans alleen maar aan goede klanten.
Eiswein is dus aan de prijs, maar op alle werkuren beschouwd niet eens zo duur. Stel dat een wijnboer van de paar rijtjes wijnstokken die niet werden afgeplukt, maar waar men de druiven van heeft laten doorrijpen, normaal duizend liter wijn gemaakt zou hebben na oogsten en persen, dan kan er bij het laten hangen en wachten met oogsten tot de vorst er eind november, begin december goed overheen is gegaan, nog maar maximaal 70 tot 80 liter uithalen.
Zou nog langer worden gewacht en zouden de weersomstandigheden gunstig zijn geweest voor het ontwikkelen van de druiven qua temperatuur en vochtigheid, dan zouden de druiven door verder indrogen geschikt worden voor het maken van een nog kostbaarder dessertwijn: trockenbeerenauslese.
Waarom in alle gevallen niet nog langer wordt gewacht heeft meerdere oorzaken. Om te beginnen heeft Eiswein door het afwijkende verwerkingsproces een totaal andere zoet/zuur-verhouding dan bijvoorbeeld beeren- en trockenbeerenauslese. Eiswein is geen tussenfase tussen de twee laatstgenoemde specialiteiten, maar een heel afzonderlijke variëteit.
Langer wachten kan in feite niet meer, omdat de bevroren druiven nadat ze eenmaal zijn ontdooid niet meer doorrijpen en vrijwel direct in een veel sneller rottingsproces terecht komen, waarbij ze bij een tweede maal bevriezen al snel rot van de stokken zullen vallen. Bovendien kan een plotselinge weersomslag, zoals een zware storm of heftige regen de druiventrossen in een klap vernietigen.
In de percelen die men laat staan voor het maken van de Eiswein worden de wijnstokken afgedekt met speciale fijnmazige netten of lichtdoorlatend plastic folie, om ze te beschermen tegen hongerige vogels.
Door het lang laten doorrijpen krijgt de most die voor de Eiswein gebruikt zal worden een zeer hoog suikergehalte, tot wel 300 gram per liter, met daarbij een hoge aciditeit. Omdat lang niet alle suiker vergist, is het uiteindelijke werkelijke alcoholpercentage een stuk lager dan het toegestane maximum. Omdat er bij het maken tot Eiswein gestreefd wordt naar een heel andere verhouding zoet/zuren blijft de Eiswein fris en soepel in de afdronk. Dit lage alcoholgehalte draagt er wel in hoge mate toe bij dat deze wijnen heel elegant zijn. Maar de wijnen blijven ook zo elegant door het relatief hoge vruchtzuur in combinatie met het hoge restsuikergehalte. Het zuur compenseert, in de smaak, voor een heel groot deel het hoge suikergehalte.

Sommigen Eiswijnen ontplooien hun pracht pas na een jaar of twintig. Maar sommige ontwikkelen zich ook dan nog verder, om pas na veertig jaar, of langer hun top te bereiken, die ze dan nog vele tientallen jaren vast kunnen houden.

À Votre Santé

Erik van Kampen is sommelier bij Licores Maduro.

WIJNADVIES

Verzorgd door de wijnspecialisten van Licores Maduro

Pinguin Eiswein, Louis Guntrum

Druivensoort: **Silvaner**
Streek: **Rheinhessen, Duitsland**
Kleur: **Goudgeel**
Geur: **Sinaasappel marmelade**
Smaak: **Marmelade met dennenappel en sinaasappel**

Puur vloeibaar goud, druppel voor druppel geperst uit bevroren druiven, dat is de enige juiste omschrijving om deze fantastische Pinguïn Eiswein van Louis Guntrum te omschrijven.
De familie Guntrum vestigde zich in 1923 op de huidige plek in Rheinhessen. Inmiddels staat de 11e generatie aan het hoofd, in de persoon van Louis Guntrum. De filosofie is in al die jaren onveranderd gebleven: gebruik alleen de beste druiven uit je beste wijngaarden om de beste wijnen te maken.
Deze goudgele Eiswein van de Silvaner-druif geeft smaken van sinaasappelmarmelade gecombineerd met sultana rozijnen, dennenappel en een frisse zuurgraad van mandarijn.

Geplukt onder erbarmelijke omstandigheden van -10 graden Celsius, daarna voor u geperst, 1 druppel per druif, veroorzaakt een onwaarschijnlijke diepgang in de smaak.
Iedereen zou ooit in zijn leven een Eiswein gedronken moeten hebben.

Santé!

Erik van Kampen, sommelier

LICORES MADURO

Deze wijn is verkrijgbaar bij The Store Licores Maduro en uw favoriete supermarkt!

Food for thought.

Eitje als eiwitbron

Iemand die vegetarisch eet, kan heel snel en vaker dan goed is, een eitje pakken als eiwitbron bij de maaltijden. Het is snel klaar, goedkoop en vrijwel altijd te verkrijgen. Eieren kunnen heel gemakkelijk in zeer veel gerechten worden verwerkt. Het liefst natuurlijk scharreleieren.

Tekst: **Miriam de Windt**

De eieren leveren de grootste hoeveelheid van de eiwitten, kalk, ijzer, vitamine A, B1 en B2.
De verse groenten zorgen voor vitamine C. Het is altijd goed om een eiergerecht te maken met wat verse groente.
De hoeveelheid boter zorgt voor een deel van de vitamine A en voor het merendeel van de verzadigde vetten.
En... uiteraard als we het hebben over cholesterol, eieren zijn altijd de boosdoeners. Maar ik blijf heel graag herhalen dat het cholesterol in uw voeding niet de voornaamste reden is voor een hoog cholesterolgehalte in het bloed. De hoeveelheid vetten en met name verzadigde vetten, wel.
Roomboter bevat inderdaad verzadigde vetten, maar deze vetzuren zijn minder schadelijk dan de verzadigde vetten in spek, reuzel, vet vlees en gefrituurde gerechten. Het zit hem in de chemische structuur van de vetzuren in boter.
Roomboter gebruiken kan geen kwaad, mits met mate. U kunt de hoeveelheid boter minderen door bijvoorbeeld de omelet te maken in een pan die niet aanbrandt en/of in een kleine koekenpan. Indien het u lukt om de omelet met een theelepel boter te maken in plaats van 1 eetlepel, zal dit een belangrijke vermindering zijn voor de vetten en verzadigde vetten. Bijna 50 procent van de DAH voor zout is vrij fors. Ik zeg altijd, laat keukenzout staan en elimineer de zoutpot op tafel. Van nature hebben voedingsmiddelen al voldoende zout. Bovendien zit er meer dan voldoende zout in de ketchup en sojasaus.

Oog op ingrediënten

Tofu

Chinezen zeggen tofu en Indonesiërs tahoe. Tofu wordt gemaakt van sojamelk, is eiwitrijk en bevat essentiële aminozuren, verschillende mineralen en vitamines. Tofu neemt gemakkelijk smaken over. U kunt het bijvoorbeeld marineren in sojasaus en dan bakken. Ook kan tofu eenvoudig verwerkt worden tot burgers of broodbeleg, Hierdoor is tofu een handige vleesvervanger in vegetarische recepten.

Ketchup

'Ketsiap', een soort saus, werd als eerste gemaakt in China in de middeleeuwen, als pekel voor vis en schelpdieren. Door de handel kwam de saus over naar West-Europa. Met name in Engeland probeerde men verschillende kruiden en specerijen uit om het na te maken. 100 Jaar later was het dan zover: zeelieden kwamen terug met zaden van een exotische vrucht uit de Nieuwe Wereld, de tomaat. En de tomatenketchup werd geboren. Het is nu tegenwoordig de meest favoriete condiment in westerse landen. Iedereen zou denken dat het origineel afkomstig is uit Amerika, gezien de hoeveelheid ketchup die in 'the States' wordt geconsumeerd. Ketchup is in feite een gemarineerde tomatensaus. Hoofd-ingrediënten zijn tomaten, zoetstoffen en suikers (witte suiker, dextrose, corn syrup), azijn, zout, kruiden en smaakmakers. De kruiden kunnen zijn: allspice, cayenne, kaneel, kruidnagelen, peper, gember, mosterd en paprika.

Geen wonder dat er meestal een beperkte ingrediëntenlijst op de flessen ketchup staat. Na zoveel jaren is het recept van de perfecte ketchup nog steeds een mysterie. Alleen de hoofdingrediënten (tomaten, suikers, zout en azijn) zijn bekend.
U werd vast weleens gewaarschuwd voor ketchup, dat het niet goed is voor uw lichaam. Want... u kunt er koper mee schoonmaken! Natuurlijk wordt koper schoon door het zuur van de azijn. Een ander aandachtspunt van ketchup is de hoeveelheid suikers die erin zit. 100 ml ketchup bevat meer dan 25 procent suiker. Met andere woorden, meer dan vijf klontjes suiker.

Niemand kan verloochenen dat een beetje ketchup op uw frietjes of burger niet lekker smaakt. Condimenten en smaakmakers dient u echter heel zuinig te gebruiken en er zeker van te zijn dat ze geen chemische/schadelijke stoffen bevatten. Wie wil er een gezonde maaltijd op uw bord ongezond maken door het gebruik van condimenten?

Lekker en gevarieerd vegetarisch

Een omelet is nooit afgezaagd gezien de vele mogelijkheden om deze te variëren. Zoals dit recept. Algemeen voedingsadvies is 2 à 3 eieren per week. Bijna altijd wordt meer dan 1 ei in eiergerechten gebruikt. Indien u niet oplet, heeft u gauw meer dan drie eieren op. Niet vergeten dat koekjes en gebak ook met eieren gemaakt zijn.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932
E mdewindt@scarlet.an.

Voedingswaarde voor 1 omelet:

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	351/ 1474	18%
Natrium	937 mg	47%
Eiwitten	23 g	23%
Kalk	104 mg	15%
Vetten	25 g	38%
IJzer	3.7 mg	25%
Verzadigde vetten	11 g	55%
Vitamine A	42 mcg	47%
Cholesterol	366 mg	132%
Vitamine B1	0.25 mg	25%
Koolhydraten	9 g	4%
Vitamine B2	0.34 mg	26%
Voedingsvezels	1 g	3%
Vitamine C	20 mg	28%

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Kook mee met May.

Omelet met tofu

Ingrediënten:
115 gram stevige tofu, uitgelekt
zout en vers gemalen zwarte peper
2 eieren losgeklopt
1/2 tomaat, vel en pitjes verwijderd
1 eetlepel kleingehakte groene paprika
1 eetlepel ongezouten roomboter
ketchup en sojasaus

Bereidingswijze:
In een schaal de tofu verkruimelen en op smaak brengen met zout en peper.
In een koekenpan de boter smelten boven een heet vuur. De eieren toevoegen.
Als de eieren pruttelen de tofu, tomaat en de paprika erop leggen.
De omelet in drieën vouwen.
Met ketchup en sojasaus serveren.
Voor 1 persoon.

Eet smakelijk,
May

ÑAPA Business
1 maart 2014

Kersverse hoogleraar Philip Wagner: Lean governance

'Het gaat om een goed leven voor

"We moeten ons bewust zijn dat we onderdeel zijn van meerdere culturen tegelijk", aldus de kersverse hoogleraar Philip Wagner. Hij is afgelopen week benoemd tot hoogleraar aan de ICUC (Inter Continental University of the Caribbean) en hield zijn oratie over de samenhang tussen economische ontwikkeling en goed bestuur in een duurzame samenleving ('On our way to a world (that is) larger than ourselves' / Governance in a sustainable society / 'Op weg naar een wereld die groter is dan onszelf.')

Tekst: **Judice Ledeboer** Foto's: **Ken Wong en Edsel Sambo**

Wagner ziet het als zijn levenstaak om zijn kennis en ervaringen te delen en met zijn hoogleraarschap draagt hij ertoe bij dat de ICUC iets betekent voor de samenleving in het Caribisch gebied en op Curaçao in het bijzonder. Hij geeft al vanaf 1986 colleges op Curaçao, eerst op de UNA, toen bij Curises en nu dus als hoogleraar bij de ICUC. Behalve hoogleraar Global Economy & Governance is hij ook ondernemer en oprichter van de Wagner Group.

Wagner werd in Groningen geboren en groeide als kind onder meer op in Arizona (Verenigde Staten). Daar leerde hij leven in een multigekleurde wereld en raakte hij vertrouwd met andere culturen. Die multigekleurde wereld ziet hij op Curaçao ook en hij is iedere keer weer verbaasd over het gemak waarmee de mensen switchen tussen verschillende contexten.
"We moeten ons bewust zijn dat we onderdeel zijn van meerdere culturen tegelijk. Culturen zullen altijd naast elkaar blijven staan. Dat is ook de rode draad in mijn leven."

Meer kennis

In zijn vakgebied houdt Wagner zich bezig met verhoudingen, relaties en economie en dan vooral met de verhouding tussen landen en het bedrijfsleven. "Dat is voor Curaçao met een open eilandeconomie heel belangrijk", zegt hij.

Hij ziet de noodzaak van meer kennis op het gebied van good governance en vindt ondernemerschap een prachtige manier om idealen en ambities te verwezenlijken. Niet alleen voor het individu, maar ook voor een totale samenleving. Er valt op Curaçao nog wel het een en ander te winnen op dat gebied volgens de hoogleraar. Curaçao heeft namelijk geen traditionele historie van ondernemendheid. Vanuit zijn taak als hoogleraar is hij in staat om de samenleving te helpen om het ondernemerschap te ontwikkelen. Wagner vindt dat veel mensen te weinig doen met hun goede opleidingen en onder hun niveau werken.
Wagner zegt hierover: "Ondernemerschap is een complexe competentie en de universiteit kan eraan bijdragen om deze competentie te vergroten of zelfs te ontwikkelen." Op de ICUC is nu een 'venture lab' gestart met het doel om ondernemers te helpen om hun ondernemendheid versneld te ontwikkelen. Er zijn programma's met workshops, netwerkfaciliteiten en er zal gemakkelijker toegang van investeerderskapitaal via de Ontwikkelingsbank komen. "Er zijn ondernemers nodig én ondernemende mensen met focus en initiatief die risico's durven te nemen. Dan komen er meer banen en kunnen ook de jongeren aan het werk."
Wagner studeerde economie en bedrijfskunde in Groningen, werkte bij de Europese Commissie en volgde in Berlijn een postdoctorale opleiding gericht op Europees recht, Mededingingsrecht en Economische ordeningsvraagstukken. Met alles wat hij gestudeerd heeft en al zijn ervaringen staat er één ding voor hem voorop: Het gaat erom dat er een goed leven is voor iedereen.
Wagner is in de loop van zijn leven veel in Azië geweest. Daar is volgens hem veel relatieve armoede. India en China zijn economisch enorm aan het groeien en dat heeft positieve, maar ook negatieve gevolgen voor de bevolking. "Als de koopkracht om je heen toeneemt en jouw inkomen blijft gelijk dan word je relatief arm, want je voelt je armer. Je wordt ook feitelijk armer want door stijging van de koopkracht wordt alles duurder."

Curaçao

Hij ziet dit ook in Curaçao. Mensen met de laagste inkomens hebben hier het meeste last van. "Daar moet dringend iets aan gedaan worden", aldus Wagner. "Door de band met Nederland is er een hoog kostenniveau op Curaçao. Te hoog voor de plaats in

is good governance

iedereen’

deze regio. Dit bemoeilijkt de exportpositie van Curaçao en als je niet exporteert kan je ook niet importeren. De volgende twee vragen moeten dan gesteld worden: ‘Waar wordt economische waarde gecreëerd’? En ‘waar wordt belasting betaald?’ Die belastingen heb je nodig om de lokale economie overeind te houden.” Internationaal zaken doen is goed, maar je hebt lokaal kosten die je moet kunnen opbrengen. Volgens Wagner is dat een probleem dat op Curaçao groter is dan in een land waar 90 procent van de economie binnenlands is. “In grote landen is er geen spanning tussen kapitaalbeweging en lokale kosten.”

“Ik ben niet alleen econoom, maar ik ga ook voor kwalitatieve intenties”, zegt hij. “Het gaat om rechtvaardigheid en doelmatigheid. Met rechtvaardigheid bedoel ik dat er een goede verdeling moet zijn van het inkomen, bij doelmatigheid gaat het om het creëren van mogelijkheden om geld te verdienen. Het kan gebeuren dat de doelmatigheid hoog is en de rechtvaardigheid laag, zoals dat nu in India en China gebeurt. Daar is de rijkdom niet goed verdeeld. In India wonen de meeste rijke mensen ter wereld, maar er zijn ook veel arme mensen. Als er een hoge rechtvaardigheid is en geen doelmatigheid zijn de mensen ook arm. Daar zitten we dus niet op te wachten. Dit is waar ordeningsvraagstukken in de economie zich mee bezighouden.”

“Er moet een door de mens gedragen moraal ontstaan die het verlengde is van de ethiek die men zou wensen”

Vraagstukken

Wagner vindt het belangrijk om dit soort vraagstukken onder de aandacht te brengen van mensen die zich bezighouden met beleid in de overheids- en private sector. Hij ziet het als zeer belangrijk om wetenschappelijke kennis bruikbaar te maken voor bestuurlijk-strategische vraagstukken, waarbij good governance een rol speelt. Wagner legt uit dat governance niet gaat om opgelegde moraal, om opgelegde regels, maar het gaat om de manier waarop we met elkaar omgaan op ieder niveau: Corporate governance (behoorlijk ondernemingsbestuur), Government governance (de verhouding tussen rechtstaat en burgers) en Professional governance (het reguleren van het werk van professionals).

Governance omvat processen, gewoontes, beleid, wetten en regels die van betekenis zijn voor de manier waarop mensen een organisatie sturen, besturen, beheren en controleren. Governance heeft ook betrekking op de relaties tussen de verschillende stakeholders en de doelen van de organisatie. Good governance wijst specifiek op het bewaken en toepassen van ethisch geïnspireerde waarden; integriteit, recht doen aan de belangen van stakeholders, toepassing van overeengekomen regels en codes.

“De gedachte leeft hier dat governance Nederlands is, maar dat is niet zo. Nederland heeft echter wel de aanleiding gegeven. Voor hier geldt: goed bestuur is voor de Caribische wereld welbegrepen eigen belang. Dat is beter dan het te zien als een morale oplegging van buiten. De basis van good governance is multicultureel en multiparadigmatisch. Er zijn Europese, Angelsaksische en Aziatische manieren van kijken. En die zien we hier allemaal. Neem nou de Chinezen. Die brengen hun eigen gedrag en opvattingen hoe je business doet mee.” Volgens Wagner is het dus belangrijk om uit te vinden welke constructies in de eigen regio werken. “Er moet een door de mens gedragen moraal ontstaan die het verlengde is van de ethiek die men zou wensen.”

Reële economie

Met zijn leerstoel ziet Wagner dat hij een bijdrage kan leveren aan een reële economie van Curaçao. Volgens hem moet daar de prioriteit liggen. “Er is een hoog kostenniveau, veel lage inkomens en een jeugdwerkloosheid van 37 procent. Om dat op te lossen moeten de kosten omlaag. En hoe krijg je die jongeren aan het werk? Werkgevers willen niet investeren in niet renderende banen.” Wagner stelt het volgende voor. Er moet een hogere belastingvrije voet voor de werknemer komen. Dan kan het brutoloon omlaag en houdt de werknemer evenveel geld over. Voor de werkgever gaan de kosten omlaag. “Dit kan bekostigd worden door verhoging van de omzetbelasting. Dat is een rechtvaardige belasting. De omzetbelasting wordt door iedereen die consumeert betaald. De rijken consumeren meer en betalen op die manier dus ook meer.” Met deze laatste oplossing denkt Wagner niet veel vrienden te maken, maar hij ziet het als een goede oplossing om de jeugdwerkloosheid aan te pakken. De studenten komen uit de hele regio naar de ICUC om zijn colleges te volgen en dat juicht hij toe. Hij ziet dat de economie zich meer gaat richten op het Caribische gebied en Midden-Amerika. Volgens Wagner moeten nieuwe ondernemers zich realiseren dat zij qua kansen deel uitmaken van een open economisch netwerk dat breder is dan Curaçao, zowel wat betreft klanten als toeleveranciers.

“Die raffinaderij móet weg uit het middengebied”

Isla

Vanuit zijn visie op een duurzame samenleving wil Wagner ook nog iets kwijt over de Isla, die hij een storende factor in het centrum van Willemstad vindt. Wagner: “De Isla, zoals die er nu staat, staat de Blauwe economie in de weg. Die raffinaderij móet weg uit het middengebied.” Blauwe economie gaat verder dan Groene economie en gaat over duurzaam omgaan met energie en materialen waarbij men zich laat inspireren door de natuur en het gebruik van technieken en middelen die door de natuur worden aangereikt. Hij staat achter de plannen van Greentown. “Het kan gewoon niet meer in deze tijd. Een raffinaderij in het midden van een stad. Curaçao zou zich op de kaart moeten zetten als een land met een Blauwe economie, waar de economie groen is en er lokaal geproduceerd wordt. Banen schep je door ondernemendheid.” Wagner vindt ook dat de overheid kleiner moet worden gemaakt. Er is een probleem met te veel bestuurders. Een bestuurder wil altijd wat doen. Er worden te veel plannen gemaakt die niet gerealiseerd worden. Er zullen minder plannen moeten komen met meer resultaat. Dat kan als je de overheid kleiner maakt. Lean governance is good governance. Men kan leren van Singapore en Hongkong en van het eiland Hainan (een klein eiland onder Hongkong). Daar vinden mega-investeringen op het gebied van toerisme plaats. Alles wordt conceptmatig aangepakt, eilandbreed. De ‘experience’ gaat tenslotte het hele eiland aan.

Bijdrage leveren

Wagner hoopt dat hij als hoogleraar een bijdrage kan leveren aan de totale economie door mensen te leren om anders te denken, meer vanuit de samenhang tussen economische ontwikkeling en goed bestuur in een duurzame samenleving. Het gaat om het zoeken naar een referentie in de wereld van governance-praktijken die bruikbaar zijn in het Caribische gebied.

Uiteindelijk sluit hij af met: “Het gaat niet om mij. Het gaat vooral om de ICUC die zich serieus wil ontwikkelen om van waarde te zijn voor de samenleving.”

Lezen is sleutel tot kennis

Mens & Werk

Met het leren lezen gaat er voor elk kind een wereld open. Maar ook voor volwassenen. Er zijn wereldwijd echter nog steeds heel veel mensen die niet kunnen lezen en schrijven. Eén op de zeven mensen is analfabeet. Volgens Unesco zijn analfabeten alle personen van 15 jaar en ouder die niet in staat zijn een korte, eenvoudige tekst over het dagelijks leven met begrip te lezen en te schrijven.

Tekst: **Judice Ledeboer**

Er zijn miljoenen kinderen die niet naar school gaan en dus niet kunnen lezen of schrijven. Analfabeten zijn niet alleen in ontwikkelingslanden te vinden, maar ook in de rijke landen in het noorden. Analfabetisme in westerse landen is echter nog steeds een taboe. En schrikbarend is dat er per jaar naar schatting 30 tot 50 miljoen analfabeten bijkomen. Tweederde van alle analfabeten is vrouw.

Waarom is leren lezen eigenlijk zo belangrijk? Lezen is niet alleen leuk, mooi, spannend, ontroerend en handig, maar ook een sleutel naar de volwassen wereld. Als kinderen leren lezen gaat er letterlijk een wereld voor ze open. Lezen en voorlezen stimuleert het leervermogen. Een kind leert nieuwe woorden en hun betekenis en doet kennis op over de wereld om zich heen. Naarmate kinderen beter lezen en meer lezen, kunnen ze meer en gemakkelijker leren. Lezen is dus een sleutel naar kennis. Lezen stimuleert ook het luisteren, de concentratie en fantasie en in kinderliteratuur wordt veel gebruik gemaakt van humor. Lachen is leuk en gezond.
Toch zien veel mensen het lezen niet zo. In Curaçao heerst er geen leescultuur en daarmee doet iedereen die niet (veel) leest zich tekort. Van jong tot oud. Jongeren die niet veel lezen scheppen dikwijls leerachterstanden omdat ze niet mee kunnen komen met de stof. Ze begrijpen de stof niet voldoende.

Vanaf de geboorte

Leestechniek ontwikkelt zich al vanaf de geboorte. Door voor te lezen uit boekjes leren kinderen klanken herkennen en ze vergroten hun woordenschat. Kinderen lezen weinig omdat hun ouders weinig of niet lezen. Ouders hebben daarom een voorbeeldfunctie als het om lezen gaat.
Volgens de Stichting Lezen (www.lezen.nl) is lezen het cement van de samenleving. Het lezen van verhalen en gedichten helpt ons om sociaal te functioneren. Door fictie te lezen, kunnen we ons beter inleven, meer begrip opbrengen voor anderen en gemakkelijker nieuwe contacten leggen.

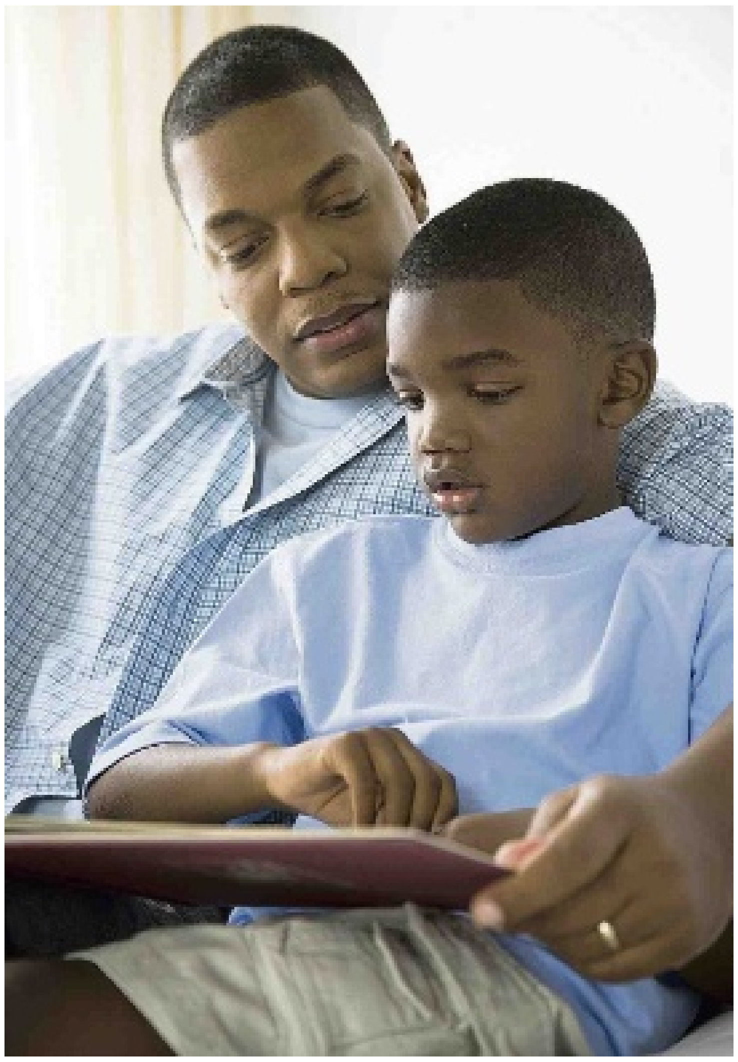

Goed voorbeeld doet goed volgen,

De interactie met taal en tekst op zich heeft ook een positief effect. Wie in zijn vrije tijd voor zijn plezier leest - en dat kan óók non-fictie zijn - ziet zijn taalvaardigheid groeien en gaat daardoor weer vaker lezen. Een grote leesvaardigheid draagt zelfs bij aan de welvaart van een samenleving. Er bestaat een positief verband tussen geletterdheidscores van een land en de langetermijngroei van het bruto nationaal product (Willms & Murray, 2007).
Vaardige lezers vinden gemakkelijker een baan, verdienen een hoger salaris en hebben betere uitzichten op een succesvolle loopbaan (National Endowment for the Arts,2007). Ook is bekend dat er een negatief verband bestaat tussen laaggeletterdheid en het welzijn: laaggeletterde kinderen en volwassenen vertonen vaker risicohoudend gedrag en zijn minder gezond. Ze hebben weinig kennis van gezondheidskwesties en de oorzaak daarvan is dat ze niet goed kunnen lezen (DeWalt & Hink, 2009).
Het leren lezen en het stimuleren van lezen moet dus prioriteit zijn in het onderwijs. Ieder kind zou iedere week een boek moeten lezen en daarover moeten vertellen aan zijn klasgenoten. Dan leert het kind ook om voor een groep te spreken en zijn klasgenoten leren om te luisteren. Dit zijn competenties die op scholen ook niet voldoende worden ontwikkeld.

Rustgevend

Lezen is ook rustgevend. Uit een onderzoek van de Britse University of Sussex in 2009 is naar voren gekomen dat lezen de snelste manier is om tot rust te komen. Door te lezen verplaatst men zich geestelijk in de leefwereld van anderen, zelfs al is dat een verzonnen wereld. Binnen zes minuten neemt de stress met tweederde af. De boeken van Harry Potter zijn daar het bewijs van. De jeugd ging massaal lezen vanaf het moment dat deze boeken verschenen. Alle acties die er vanuit de wereld van boeken worden georganiseerd, zoals de Boekenweek, recensies van boeken in kranten, tijdschriften, op televisie en zelfs op metershoge reclameschermen zetten de mensen niet aan om te gaan lezen. Mensen die wel al ervaren hebben hoe fijn het is om een goed boek te lezen zullen hun best doen om een bepaald boek te pakken te krijgen, maar mensen die niet zijn opgegroeid met lezen zullen niet of weinig geprikkeld worden door alle acties om te gaan lezen.

Er is natuurlijk een groot verschil in dat wat men kan (en moet) lezen. Het lezen van verhalen heeft een heel andere functie dan het lezen van leerstof, zoals men dat op school moet doen. De tegenzin bij lezen ontstaat vaak in de vroege jaren al. Het ene kind leert sneller lezen dan het andere kind en als het lezen niet gemakkelijk gaat ontstaat er een tegenzin. Dit zal de persoon tot het einde van zijn leven blijven achtervolgen. Voor lezen is namelijk het hele brein nodig: de waarneming, de taal, het redeneren, het geheugen, de aandacht en het vermogen om te selecteren tussen hoofd- en bijzaken.

Geen tijd slecht excuus

De computer draagt helaas niet bij aan meer en beter lezen. Er zijn allerlei geluiden dat de iPad boeken, kranten en tijdschriften gaat vervangen, maar de moderne media zijn vaak kort en onrustig en dat is een aantasting van het concentratievermogen. Het lezen van een boek draagt juist bij aan het stimuleren van het concentratievermogen. Dit pleidooi voor het lezen heb ik geschreven omdat ik op alle niveaus binnen de Curaçaose samenleving tegenkom dat mensen niet of nauwelijks boeken, kranten of andere media lezen. In het bedrijfsleven houden mensen dikwijls hun vakliteratuur niet bij en dat geeft in de internationale samenleving waarin wij leven een achterstand in kennis en ontwikkeling op een ander niveau, terwijl we juist moeten meegaan met de ontwikkelingen op ieder (vak)gebied om mee te kunnen doen in de wereld waarin we leven.
Het excuus dat men geen tijd heeft voor lezen is geen excuus. Dat is een smoes om liever iets anders te doen. Het is een kwestie van keuzes maken en zien wat het belang is voor de toekomst op korte én lange termijn.

Does it sell?

De laatste tijd ben ik weer eens door de kranten gegaan, heb de tv wat beter gevolgd en heb ik wat meer naar verschillende radiozenders geluisterd. Op gevaar af van preken voor eigen parochie beticht te worden, deed wat ik aan reclame zag en hoorde mij de broek niet bollen.

Tekst: **Marcel Truyens**

Ik vraag me met enige regelmaat af wat onze adverteerders überhaupt zouden willen bereiken met hun uitingen. Het is sowieso een mythe dat alle advertenties zouden helpen een product te verkopen. Er zijn voorbeelden van bijvoorbeeld Ford dat om de twee weken adverteerde in Reader's Digest en waarbij uit onderzoek bleek dat mensen die de advertenties niet hadden gezien meer Fords hadden gekocht dan zij die de advertenties wel hadden gezien. En zo was er een bierfabrikant die meer bier verkocht bleek te hebben aan mensen die zich zijn advertenties niet konden herinneren dan aan degenen die zich de advertenties wel herinnerden.
Zo zag en hoorde ik lokale uitingen zonder belofte, zonder propositie en zonder positionering. Ik zag zogenaamd 'creatieve' uitingen die onleesbaar of onverstaanbaar waren of te vage jingles of liedjes waarvan de boodschap mij volledig ontging.
Ik weet uit eigen ervaring dat een goede campagne wel degelijk kan verkopen. En niet zo'n beetje ook. Waar dat hem in zit? Ten eerste heeft de klant, de adverteerder, geen comité, geen grote groep mensen die zonder enige kennis, kunde of talent een campagnevoorstel gaat zitten beoordelen op hun eigen smaak. Geen productmanagers die de meest vreselijke details van hun product of dienst in een advertentie willen proppen. Nee, daar zitten meestal één of twee mensen die op zich nog niet eens zoveel van het product weten maar zich vooral hebben verdiept in het grootste voordeel van het product voor een zekere groep consumenten. Voor deze mensen is het voorwaarde hun boodschap geïntegreerd over te brengen in alle media en middelen die men inzet. Dus dezelfde boodschap in print of tv en op de radio. Met dezelfde cast, dezelfde stemmen en dezelfde belofte.
Dan zitten er bij de mensen die de uitingen ontwikkelen -de reclamemakers - types die zichzelf heel goed informeren over uw propositie, uw merk, u als aanbieder en uw doelgroep. Mensen die op deze manier kunnen komen met een zogenaamd 'Big Idea'. Zo werd Avis jaren geleden neergezet als de eeuwige nummer twee in de markt achter Hertz met als belofte 'We try harder', of een zeep die de huid verzorgt in plaats van de zeep waarmee je je handen schoon krijgt of die lekkerder - wat is lekkerder - ruikt. Dove is al meer dan 50 jaar het merk dat uw huid verzorgt.
Het zijn dezelfde reclamemakers die uw merk-imago ontwikkelen. Whisky, sigaretten, softdrinks, bier, mode, financiële diensten, stuk voor stuk producten die hoofdzakelijk op imago worden gekocht en niet zozeer op hun instrumentele eigenschappen. Of dacht u uw favoriete whisky, Jack of Johnny, in een blinde test te herkennen? Nee, het zijn de imago's die deze merken groot en winstgevend hebben gemaakt.
En dan de zogenaamde creativiteit. Ooit, in een grijs verleden zagen krantenadvertenties eruit als krantenberichten. De lezer zag het verschil nauwelijks. En daarmee nam de geloofwaardigheid van de bron toe. Toen het later mogelijk werd om illustraties en kleurenfoto's toe te passen, gingen reclamemakers zich realiseren dat het belangrijk was op te vallen tussen alle andere adverteerders. Dit heeft geleid tot de vreselijkste dingen. Van slechte grappen (Hunkemöller: 'Dames voor deze prijs kunt u ze niet laten hangen'), beroerde of irrelevante fotografie (halfnaakte vrouwen op een motorkap) tot onleesbare teksten (in diapositief of onleesbare fonts) of volstrekt onbegrijpelijke boodschappen. Creativiteit is geen voorwaarde voor succes. Er is niets mis met het tonen van uw product, uw copy in een leesbaar lettertype en goede rustige layout. Realiseer u altijd dat alles dat u toevoegt in een uiting de aandacht van uw kernboodschap afleidt. Waarmee ik overigens niet wil zeggen dat u saaie uitingen moet laten maken, maar creativiteit staat niet gelijk aan kermis of carnaval. Het gaat erom dat u uw boodschap op een slimme, opvallende en unieke manier verpakt.

'Big Idea'

Goede reclamemakers houden uw doel goed voor ogen en komen met een 'Big Idea'. Een 'Big Idea' is uniek, past de strategie tot in de perfectie, is iets waarop uw concurrenten jaloers zijn, gaat minimaal 10 tot 20 jaar mee, het houdt stand in tijden van recessie, is bestand tegen nieuwe concurrentiedruk en veranderingen binnen uw organisatie. Goede reclamemakers voeren uw campagne met zorg en vakmanschap uit en zullen u adviseren het campagne-idee vast te houden.
En in het kader van het preken voor eigen parochie: mocht u op zoek zijn naar betere campagnes, campagnes die verkopen, scheur dan eens een weekje of drie advertenties uit de krant die u bevallen en zoek de makers van deze campagnes op. U zelf. Alleen. Niet met een heel comité. Ga met ze praten en kijk of u een langdurige relatie met deze reclamemakers kan opbouwen. En investeer daar in. Ook financieel. Daar zult u blij van worden. Reclame die verkoopt.

Om redenen van vertrouwelijkheid kunnen namen, producten, markten en feitelijke omstandigheden anders zijn benoemd dan in de realiteit het geval was.

Marcel Truyens is senior consultant bij Stradius te Curaçao.
E | marcel@stradius.com
W | www.stradius.com

Carnaval en goed bestuur

Islelly Pikerie doet een promotieonderzoek naar het effect van drie specifieke beleidsinterventies op het gebied van Good Governance en naar de vraag of Good Governance wel in te passen is in de Curaçaose cultuur. Vandaag: Carnaval en goed bestuur. uatie.

Tekst: **Islelly Pikerie**

Morgen is de Gran Marcha van het carnaval. De wereld staat tijdelijk op zijn kop. Carnaval is vooral lekker hossen. Of zit er veel meer aan vast? Toen ik nog in Nederland studeerde, zag ik carnaval meer als een spel der zotheid waarin alle rollen worden omgedraaid. Waarin de burgemeester het bestuur overgeeft aan Prins Carnaval, waarin geen geld meer wordt gebruikt en waarin de nar, geliefd én gevreesd, met alles en iedereen de spot mag drijven. De zotheid regeert.

Iedereen is erbij betrokken en er wordt maandenlang naartoe geleefd. Carnaval dient als een manier om sociale banden aan te halen. Carnaval is daarnaast vooral ook een spiegel die een gemeenschap zichzelf voorhoudt. Dat maakt zo'n gemeenschap sterker en hechter. Het gaat niet om dat laatste weekend dat voor de grote massa zichtbaar is. Het gaat om de voorbereidingen vooraf.

Priense Swaree

Ik was ooit op het Priense Swaree (Prinsenbal) in Roosendaal. In een loge zaten een prins, een nar en een sjampetter, Vlaams voor veldwachter, die het narrig gezag vertegenwoordigden. Zij aanschouwden hoe het afgelopen jaar op de hak werd genomen. Zij zeiden niets, ze vormden als het ware een spiegel die de kritiek weerkaatste naar de zaal, waar alle autoriteiten zaten. Gebeurde er niets met die kritiek dan krijgt de zaal dat als onderdeel van de spot het volgende jaar te horen. Er zijn altijd speciale activiteiten voor ouderen. Prins Carnaval bezoekt ziekenhuizen en ook voor kinderen wordt er veel gedaan. Een gemeenschap laat zich zo van haar beste, betrokken, maatschappelijke kant zien. Was het maar het hele jaar door carnaval, zie ik de lezer denken en dan zeg ik juist niet, want carnaval moet mensen een spiegel voorhouden, de zaken worden tijdelijk omgekeerd.

Burgerplatform

Carnaval kan wel beschouwd worden als een groot burgerplatform waar de gemeenschap aan het volk en dus ook aan haar bestuurders, kan laten zien wat er onder hen leeft. Traditioneel dragen in Nederland burgemeesters in het zuiden van het land dan voor enkele dagen hun taken symbolisch over aan de lokale Prins Carnaval. In verschillende plaatsen is het gemeentehuis zelfs gesloten. En dat terwijl er in die dagen juist allerlei evenementen en activiteiten plaatsvinden. Kan dat wel goed gaan, zo zonder overheid? Ja zeker, zo blijkt in de praktijk. Het 'geheim' zit in het 'zelfregulerend vermogen van mensen', dat met carnaval zichtbaar wordt, aldus de Kerkraadse burgemeester Som. "Mensen nemen zelf de verantwoordelijkheid. Afspraken worden gewoon nagekomen. De praalwagens worden gecontroleerd door de carnavalsverenigingen zelf en ik vertrouw daarop." Andere bestuurders bevestigen dit beeld. Dit is een mooi voorbeeld van de kracht van maatschappelijke organisaties (zoals een carnavalsvereniging) en hoe de overheid daar goed mee om kan gaan.

Op Curaçao bestaan talloze maatschappelijke organisaties op velerlei terrein: van voetbalclub tot vakbond en van verpleeghuis tot woningcorporatie. Maatschappelijke organisaties kennen hun eigen 'manier van werken'. In beginsel organiseren ze zichzelf. Ze zorgen voor hun eigen financiering, ze maken hun eigen regels en ze bepalen zelf wie van hun activiteiten gebruik mag maken. In veel gevallen dragen zulke organisaties bij aan het algemeen belang. Maar ook de overheid speelt

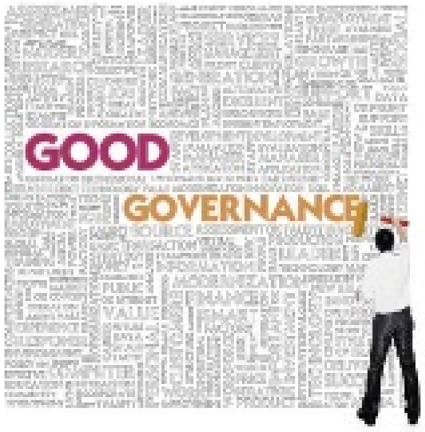

een belangrijke rol. Door verstandig beleid kan zij de kracht van maatschappelijke organisaties ondersteunen en aansluiten bij de 'logica' van de maatschappelijke organisaties.

Geef hen (ruimte voor) verantwoordelijkheid. Laat verder de beleidsagenda 'van onderop' leidend zijn. Op deze manier kunnen de samenleving en de overheid samenwerken aan het algemeen welzijn. De overheid moet maatschappelijke organisaties durven te vertrouwen en deze organisaties zullen moeten laten zien dat ze het vertrouwen waard zijn. Het voorbeeld van carnaval toont aan dat het kan. Bij nader inzien zet dit feest de wereld niet op z'n kop, maar laat het zien hoe de verhouding tussen maatschappelijke organisaties en de overheid op z'n pootjes terecht komt. Carnaval is tenslotte een zelfregulerend volksfeest.

Werkkleding

Behalve salaris kunnen werknemers ook loon in natura ontvangen, zoals werkkleding en gebruik van auto of telefoon. Alles wat de werkgever vergoedt of verstrekt aan zijn werknemers is in principe loon waarover loonbelasting is verschuldigd. Er zijn echter enkele uitzonderingen hierop. Eén daarvan is de vergoeding of verstrekking van werkkleding.

Tekst: **Lennart Huijsen en Ingemara Bak**

De werkgever kan een vergoeding geven aan zijn werknemers om zo de kosten van de werkkleding te dekken of hij kan de werkkleding zelf geven. Dit kan zonder inhouding van loonbelasting plaatsvinden.

Noodzakelijk is dat er sprake is van werkkleding en niet van gewone, alledaagse kleding. Om kleding als werkkleding aan te kunnen merken, moet de kleding uitsluitend geschikt zijn om tijdens de uitoefening van de dienstbetrekking te worden gedragen. Een duidelijk voorbeeld hiervan is het uniform van een stewardess, politieman of brandweerman.

Kleding die niet uitsluitend geschikt is voor het uitoefenen van de dienstbetrekking, kan toch als werkkleding worden aangemerkt indien de kleding is voorzien van een beeldmerk of logo van de werkgever. Dit beeldmerk moet een gezamenlijke oppervlakte hebben van ten minste 70 vierkante centimeter. Dit vereiste geldt per kledingstuk. Dus wanneer de kleding bestaat uit een combinatie, moeten het bovenstuk (blouse of colbert) en het onderstuk (broek of rok) voorzien zijn van een of meer beeldmerken met een gezamenlijke oppervlakte van ten minste 70 vierkante centimeter. De werkgever zal hier dus creatief mee om moeten gaan. Daarnaast is er sprake van werkkleding als de kleding door het gebruik tijdens de dienstbetrekking zodanig is dat privégebruik niet langer mogelijk is. Bij een garagebedrijf is een overall werkkleding voor de monteur. Spijkerbroeken zijn in principe geen werkkleding omdat ze ook buiten de werkomgeving gedragen kunnen worden. Maar als deze noodzakelijk zijn voor het vervullen van de dienstbetrekking, kunnen ze onder bepaalde omstandigheden toch als werkkleding worden aangemerkt. Dit geldt bijvoorbeeld voor de jeans die havenarbeiders dragen.

In de praktijk is het niet altijd even duidelijk wanneer er wel of geen sprake is van werkkleding. Van belang is dat er sprake is van een zakelijk verband tussen de kleding en het uitoefenen van de dienstbetrekking. Wij geven twee voorbeelden. Het eerste betreft een leraar lichamelijke opvoeding die tijdens het lesgeven onder meer poloshirts draagt. Dergelijke kleding kan ook door derden buiten de vervulling van de dienstbetrekking worden gedragen. De Nederlandse rechter heeft in dit geval geoordeeld dat poloshirts behoren tot de kleding waarin een leraar lichamelijke opvoeding de hem opgedragen lessen verricht. De poloshirts zijn in dit geval daarom aangemerkt als werkkleding. Het tweede voorbeeld betreft het zwarte kostuum van een predikant. Van de predikant wordt verwacht dat hij zich tijdens kerkdiensten en bij begrafenissen in het zwart kleedt. Volgens de Nederlandse rechter is het zwarte kostuum voor de predikant dan ook aan te merken als werkkleding. Zo zullen de sportschoenen, poloshirts en sportbroek van een tennisleraar ook als werkkleding kunnen gelden. Wel merken wij op dat de Nederlandse staatssecretaris later een ander standpunt heeft ingenomen voor wat betreft het trainingspak of de sportschoenen van de gymnastiekleraar en het zwarte pak van de predikant.

Op Curaçao moet dus per geval worden beoordeeld of de kleding in relatie staat tot de dienstbetrekking om zo de conclusie te trekken of er wel of geen sprake is van werkkleding. Is er sprake van werkkleding, dan kan de werkgever deze onbelast vergoeden of verstrekken. Zo niet, dan is er loonbelasting verschuldigd over de waarde van de kleding. Twijfelgevallen kunnen worden afgestemd met de belastingdienst.

Mr Lennart Huijsen en mr Ingemara Bak zijn werkzaam bij PricewaterhouseCoopers Curaçao als belastingadviseurs. In deze rubriek wordt over diverse fiscale onderwerpen geschreven.

Beroep onder de loep.

Van consultant tot zelfstandig ondernemer

In de rubriek 'Beroep onder de loep' vertellen mensen over hun ervaringen in hun beroep. Deze week: Brenda Koek. Zij is sinds kort zelfstandig ondernemer.

Tekst en foto: **Roxanne Martha**

Wat houdt je werk in?
"Samen met mijn zus ben ik Max & BEE begonnen. Voor mensen die graag een gezondere levensstijl willen hebben, gaan we een groot assortiment verse sappen van verschillende groenten en fruit op de markt brengen.
Daarnaast bieden we ook andere gezonde producten, ook wel 'superfoods' genoemd zoals chiazaden, lijnzaden, kokosmelk en goji-bessen. Mijn zus houdt zich bezig met alles wat met promotie en marketing te maken heeft en ik houd me bezig met alle andere werkzaamheden wat betreft het opzetten en de inrichting van ons bedrijf. Dat varieert van het inkopen van meubilair, afspraken maken met schilders, het inkopen van producten tot het uitproberen van nieuwe recepten. Voorlopig hebben we onze vestiging bij het huis waar onze oma vroeger woonde aan de Papayaweg in Dominguito. Het is de bedoeling om dit jaar nog naar een meer commerciële en centraal gelegen locatie te verhuizen."

Hoe lang doe je dit al?
"We zijn in januari van dit jaar begonnen, dus nog niet zo lang. Het oorspronkelijke plan was om via een blog informatie te geven over onder meer gezonde recepten, natuurlijke huidverzorging en andere activiteiten op het gebied van gezonde levensstijl. Het is uiteindelijk de juicebar geworden, maar we geven wel via Facebook informatie die we via de blog hadden willen doen. Het idee om de juicebar te beginnen, vindt zijn oorsprong in de tijd dat mijn zus en ik nog in Nederland woonden. In onze vrienden- en kennissenkring zagen we dat er steeds mensen al op jonge leeftijd bepaalde ziektes hadden en soms ook kwamen te overlijden aan deze ziektes. We zijn toen onderzoek gaan verrichten naar de oorzaak van deze ziektes op jonge leeftijd. De conclusie hiervan was dat het aan onze dagelijkse voeding ligt. Tegenwoordig wordt er veel aan onze voeding toegevoegd om bijvoorbeeld de houdbaarheid te verlengen, het voedsel een aantrekkelijk kleurtje te geven en/of de smaak te verrijken. Wanneer mensen deze additieven in te hoge mate binnenkrijgen, kan dit schadelijk zijn voor de gezondheid. Voor onszelf zijn we toen nog beter gaan opletten op onze voeding door te kiezen voor zoveel mogelijk natuurlijke producten. We hebben er echt onze levensstijl van gemaakt. Toen ik vanuit Nederland op Curaçao ben komen wonen, ben ik meteen aan de slag als consultant bij de SOAB. Ik heb daar twee jaar met veel plezier gewerkt. Ik heb uitdagende opdrachten uitgevoerd en veel interessante mensen ontmoet. Maar toch merkte ik dat ik iets anders wilde. Een eigen bedrijf om precies te zijn. Ik heb het er met mijn zus over gehad en zij opperde het idee onze kennis en ervaring op het gebied van gezonde voeding om te zetten in een bedrijf. En zo zijn we met Max & BEE begonnen. De naam is de afkorting van namen. 'Max' is voor mijn zus Maxalia en BEE is gewoon de letter 'B' in het Engels. Dat is mijn bijnaam."

Wat vind je het leukste aan je werk?
"De interactie met mensen. Met name met mensen die ook bezig zijn met een zo gezond mogelijke levensstijl. Het is leuk om ervaringen met elkaar uit te wisselen. Een eigen business hebben is erg veel werk, maar omdat die van jezelf is, doe je het met veel plezier. Maar het allerleukste is natuurlijk bezig te zijn met de producten. Het bedenken van nieuwe ideeën en de selectie van de producten die we aan de klant gaan aanbieden."

Wat zijn de minder leuke kanten van het werk?
"Omdat Max & BEE nog in de aanloopperiode zit, zijn er veel administratieve dingen die moeten gebeuren en deze nemen veel tijd in beslag. Zaken zoals de vergunningsaanvraag en het regelen van telefoon- en internetaansluiting zijn jammergenoeg niet geregeld met één bezoek. Je moet echt een paar keer teruggaan voor het helemaal in orde is."

Wat was je graag geweest als je niet met dit bedrijf bezig zou zijn?
"Mijn eerste opleiding was die voor schoonheidsspecialiste. Ik heb altijd een spa willen openen en het is nog steeds iets dat ik ooit hoop te doen."